

Тарасова Т. Б.

**ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА
ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ ЗМІСТОВИМ МОДУЛЕМ:
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ**

Навчально-методичний посібник

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Тарасова Т. Б.

**ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА
ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ ЗМІСТОВИМ МОДУЛЕМ:
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ**

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2023

УДК 378.091.33:159.9(075.8)

Т 19

Рецензенти:

С. Б. Кузікова – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка;

С. В. Гальцова – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
як навчально-методичний посібник
(протокол № 12 від 13 квітня 2023 року)*

Тарасова Т. Б.

Т 19 Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології : навчально-методичний посібник. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 87 с.

Навчально-методичний посібник складений відповідно до освітньо-професійної програми «Організаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, у якій навчальна дисципліна «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» є обов'язковим освітнім компонентом циклу фахової підготовки. У ньому розглянуто теоретичні засади й практику сучасної вищої освіти, зокрема викладання психології. Видання містить навчальні матеріали до лекційних і практичних занять, самостійної роботи, запитання й завдання для самоперевірки для активізації навчально-професійної діяльності здобувачів освіти, стимулювання самостійного, творчого, професійно спрямованого мислення майбутніх фахівців.

Орієнтований на тих, хто опановує освітньо-професійну програму «Організаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, а також усіх, кому цікаві питання психолого-педагогічних засад сучасної вищої освіти, зокрема викладання психології.

378.091.33:159.9(075.8)

© Сумський державний університет, 2023

© Тарасова Т. Б., 2023

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	4
1 Зміст навчальної дисципліни.....	9
2 Навчально-методичні матеріали до лекцій.....	16
Тема 1. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі, вищій освіті України.....	16
Тема 2. Психологія й педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни.....	19
Тема 3. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи.....	22
Тема 4. Психологія студентської групи.....	24
Тема 5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.....	29
Тема 6. Психологія сучасного навчально-виховного процесу в ЗВО та дидактика вищої освіти.....	32
Тема 7. Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги.....	35
Тема 8. Контроль, оцінювання та принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО.....	41
Тема 9. Психологія навчально-професійної діяльності студентів.....	45
Тема 10. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога й педагогічного колективу в ЗВО.....	48
Тема 11. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи та педагогічного спілкування в ЗВО.....	52
Тема 12. Загальні основи методики викладання психології.....	57
Тема 13. Методи викладання психології в стратегіях традиційного й інноваційного навчання.....	61
Тема 14. Психологічна просвіта як напрямок викладання психології та професійної діяльності психолога.....	66
3 Навчально-методичні матеріали до практичних занять.....	70
4 Навчально-методичні матеріали до самостійної роботи.....	76
4.1 Письмові роботи.....	74
4.2 Індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	80
Список літератури.....	82
Додаток А.....	84
Додаток Б.....	86

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» входить до структури освітньо-професійної програми «Організаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти як обов'язковий освітній компонент циклу фахової підготовки. Такий статус навчальної дисципліни обумовлює її мету й завдання.

Мета – на основі оволодіння основними теоретичними поняттями формувати у магістрантів професійно значущі компетентності, розвивати психологічну спостережливість, творчий підхід до вирішення конкретних психолого-педагогічних проблем вищої освіти, зокрема викладання психології; виховувати професійно значущі якості особистості майбутнього фахівця.

Завдання:

- уведення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості в професійній діяльності майбутніх фахівців комплексу основних теоретичних понять, що становлять сутність психології й педагогіки вищої освіти та методики викладання психології;
- формування достатньої бази практичних навичок і вмінь для успішного виконання завдань організації й психологічного супроводу навчально-виховного процесу у ЗВО;
- розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів у галузі психології та педагогіки вищої освіти й методики викладання психології у ЗВО;
- переконування в необхідності для сучасного психолога ЗВО ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості для ефективних організації й психологічного супроводу навчально-виховного процесу у ЗВО;
- удосконалення в майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проєктувальних та інших інтелектуальних умінь;
- збагачення внутрішньої й зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок в орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях;
- вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього викладача та організаційного психолога ЗВО.

Досягнення зазначеної мети й виконання поставлених завдань забезпечать здобувачам освіти опанування інтегральною фаховою компетентністю та комплексом загальних і спеціальних компетентностей.

Інтегральна компетентність – це здатність виконувати складні завдання й вирішувати проблеми в процесі навчання та професійної діяльності в галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю й невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність використовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 9. Здатність мотивувати людей і рухатися до спільної мети.

Спеціальні компетентності

СК 1. Здатність проводити теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

СК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) із застосуванням науково верифікованих методів і технік.

СК 5. Здатність організувати й реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК 7. Здатність ухвалювати фахові рішення в складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 9. Здатність дотримуватися норм професійної етики й керуватися загальнолюдськими цінностями у фаховій діяльності.

Навчальна дисципліна «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» спрямована на досягнення системи нижченаведених **програмних результатів**.

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінгів, психотерапії, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній і груповій роботі, оцінювати якість.

ПР 6. Розробляти просвітницькі матеріали й освітні програми, упроваджувати їх, одержувати зворотний зв'язок, оцінювати якість.

ПР 8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та ухвалювати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР 9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні

принципи й загальнолюдські цінності.

ПР 10. Здійснювати аналітичний пошук наукової інформації відповідно до сформульованої проблеми та оцінювати її за критеріями адекватності.

Завдяки успішному вивченню навчальної дисципліни здобувач вищої освіти матиме систему таких **результатів навчання**.

РН 1. Здійснювати ефективний пошук науково обґрунтованої інформації щодо психологічних засад і педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у ЗВО в різних джерелах та із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і продуктивне використання такої інформації.

РН 2. Розробляти навчальні програми й методичні матеріали для викладання психології, упроваджувати їх та аналізувати результативність.

РН 3. Здійснювати й переконливо презентувати науково обґрунтований аналіз психологічних засад і педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у ЗВО та методичних рішень у викладанні психології.

РН 4. Адекватно оцінювати результативність виконання професійно спрямованих навчальних завдань і формулювати конкретні змістовні цілі й запити щодо професійного зростання.

РН 5. Демонструвати пріоритетність норм закону, етичних принципів і загальнолюдських цінностей у питаннях організації навчально-виховного процесу у ЗВО та викладанні психології зокрема.

РН 6. Уміти компетентно визначати загальні психолого-педагогічні проблеми сучасної вищої школи й методики викладання психології, здійснювати адекватний та ефективний пошук шляхів їх вирішення.

РН 7. Формулювати думку творчо, логічно, доступно, толерантно дискутувати, переконливо аргументувати власну позицію.

РН 8. Проявляти відповідальне ставлення до саморозвитку власних особистісних якостей і професійної компетентності

Обсяг навчальної дисципліни становить 150 годин (5 кредитів ECTS), із яких 32 години лекційних занять, 16 годин практичних занять та 102 години самостійної роботи. Форма підсумкового контролю – іспит.

Методика організації навчально-виховного процесу з цієї дисципліни орієнтована на максимальне застосування методів, що сприяють активній, самостійній, творчій навчальній діяльності здобувачів освіти. Зокрема, це проблемні лекції, лекції-дискусії, бінарні лекції, аналіз конкретних ситуацій (case-study), навчальна дискусія, психодіагностичні навчальні експерименти, проектний метод, ділова гра.

Методи організації навчального процесу з дисципліни «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» безпосередньо пов'язані з його результатами. Аналіз конкретних ситуацій, проєктний метод та ділова гра забезпечують здатність магістрантів здійснювати ефективний пошук обґрунтованої інформації щодо психологічних засад і педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у ЗВО в різних джерелах та із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, наукове й продуктивне використання такої інформації (РН 1). Ділова гра та проєктний метод дають магістрантам змогу розробляти навчальні програми й методичні матеріали для викладання психології, упроваджувати їх та аналізувати результативність (РН 2). Проблемні лекції, лекції-дискусії й навчальні дискусії / дебати забезпечують уміння магістрантів проводити та переконливо презентувати науково обґрунтований аналіз психологічних засад і педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у ЗВО й методичних рішень у викладанні психології (РН 3). Психодіагностичні навчальні експерименти та ділова гра створюють умови для проявлення адекватної самооцінки результативності виконання професійно спрямованих навчальних завдань і формулювання конкретних змістовних цілей та запитів щодо професійного зростання (РН 4). Аналіз конкретних ситуацій, навчальна дискусія / дебати забезпечують здатність магістрантів демонструвати пріоритетність норм закону, етичних принципів та загальнолюдських цінностей у питаннях організації навчально-виховного процесу у ЗВО й викладанні психології зокрема (РН 5). Навчальна дискусія / дебати, проєктний метод та ділова гра формують у магістрантів уміння компетентно визначати загальні психолого-педагогічні проблеми сучасної вищої освіти й методики викладання психології, здійснювати адекватний та ефективний пошук шляхів їх вирішення (РН 6). Проблемні лекції, лекції-дискусії й навчальні дискусії / дебати створюють потрібні умови, щоб демонструвати розуміння сутності психологічних засад і педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у ЗВО, методики викладання психології (РН 7). Психодіагностичні навчальні експерименти й ділова гра дають магістрантам змогу проявляти відповідальне ставлення до саморозвитку власної компетентності в психолого-педагогічних проблемах ЗВО, зокрема викладанні психологічних дисциплін (РН 8).

Зазначені методи впроваджують із використанням різноманітних сучасних засобів навчання. Наприклад, таких як аудіо- й відеонаочність, графічні засоби

(малюнки, креслення, схеми, плакати тощо), психодіагностичний інструментарій (опис методик, їх зміст / стимульний матеріал, шаблони протоколів, тощо), мультимедіа, відео- та звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо), онлайн-сервіси (Popplet, Learningapps, Padlet, Google Docx), відеоконференції (Zoom, Google Meet), роздатковий матеріал (дидактичні карти, опитувальники, описи ситуацій, характеристики особистостей тощо).

Система контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти реалізується відповідно до визначених мети, завдань, результатів і методів навчання з цієї дисципліни. До методів поточного формативного оцінювання належать опитування та усні коментарі викладача за його результатами, перевірка й оцінювання практико-орієнтованих завдань, виконання ситуаційних завдань, захист презентацій і проєктів. Методи підсумкового сумативного оцінювання передбачають звіт за результатами практичних робіт, тестування, письмові творчі роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання, підсумковий контроль.

Загалом вивчення навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» перебуває в різноманітних змістових і методичних зв'язках з іншими освітніми компонентами структурно-логічної схеми підготовки за освітньо-професійною програмою «Організаційна психологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Вступ до навчальної дисципліни

Тема 1. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі

Загальне уявлення про психологію й педагогіку. Основні етапи розвитку психології та педагогіки.

Багатопланові й двосторонні взаємозв'язки психології та педагогіки. Педагогічна психологія. Психолого-педагогічні основи сучасної освіти.

Система освіти України, її структура. Історія розвитку вищої освіти в Україні. Характеристика вищої освіти України початку третього тисячоліття. Реформування системи освіти України. Законодавчо-нормативна база функціонування системи вищої освіти в Україні.

Тема 2. Психологія та педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни

Предмет та об'єкт психології вищої освіти. Психологічні складові сучасних концепцій вищої освіти. Загальні основи педагогіки вищої освіти. Сучасні методологічні аспекти педагогіки вищої освіти.

Методика викладання психології як галузь психолого-педагогічних знань. Основні проблеми сучасної методики викладання психології та її міжпредметні зв'язки.

Основні завдання психології й педагогіки вищої освіти, методики викладання психології відповідно до сучасних тенденцій розвитку вищої освіти в Україні та її законодавчо-нормативної бази.

Розділ 2. Студентський період життя людини: психолого-педагогічні проблеми

Тема 3. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи

Теоретичні підходи до вікової періодизації. Загальні психологічні особливості юнацького віку. Соціальна ситуація розвитку й провідна діяльність.

Специфічні психологічні особливості юнацтва, яке навчається в ЗВО. Особливості соціальної ситуації розвитку в освітньому просторі ЗВО. Навчально-професійна діяльність.

Спілкування студентства з однолітками. Проблеми студентського шлюбу та сім'ї. Спілкування студентства зі старшими. Складності спілкування з викладачами.

Проблема адаптації першокурсників до навчання у ЗВО. Умови ефективності адаптаційних процесів.

Тема 4. Психологія студентської групи

Психологічні особливості студентської групи та її структура. Соціально-психологічні явища в студентській групі та їх вплив на студентів. Шляхи формування студентського колективу.

Проблема лідерства й авторитету в студентській групі. Типологія студентських лідерів. Стили керівництва в студентській групі та з боку викладачів.

Психологічні засади студентського самоврядування. Закон України «Про вищу освіту» щодо студентського самоврядування.

Тема 5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою

Психологія професійного вибору й підготовки. Проблема профпридатності. Психологія професійного становлення особистості. Професійне навчання та формування індивідуального стилю професійної діяльності.

Компетентнісний підхід у сучасній вищій професійній освіті. Формування професійної компетентності студента. Формування професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця. Готовність до професійної діяльності випускника ЗВО.

Розділ 3. Психологія та педагогіка навчально-виховного процесу в ЗВО

Тема 6. Психологія сучасного навчально-виховного процесу в ЗВО й дидактика вищої освіти

Психологічна сутність навчання. Проблема зв'язку навчання та розвитку.

Диференціація й індивідуалізація навчання. Здатність до навчання та критерії розумового розвитку. Спеціалізація й рівнева диференціація навчання.

Шляхи підвищення розвивального ефекту навчання. Поняття «педагогічна технологія» та проблема психологічних засад сучасних педагогічних технологій. Теоретичні основи сучасних педагогічних технологій. Стислий аналіз основних педагогічних технологій.

Тема 7. Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги

Поняття організаційних форм навчальних занять. Аудиторні форми організації навчально-виховного процесу ЗВО. Лекція. Функції й види лекційного заняття. Семінарське заняття. Функції та види семінарів. Практичне й лабораторне заняття. Основні цілі та функції практичних і лабораторних занять.

Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Науково-дослідна робота студентів. Написання рефератів. Основні вимоги до реферування літератури. Написання курсових і кваліфікаційних робіт та вимоги до них.

Навчальні й виробничі практики, функції та завдання практик. Самостійна робота студентів із навчальних дисциплін: функції й види.

Додаткові форми навчально-виховного процесу в ЗВО. Мета та види додаткових форм навчально-виховної роботи в ЗВО.

Масова додаткова навчально-виховна робота з навчальних дисциплін у ЗВО.

Волонтерська діяльність студентів ЗВО: зміст, мета, мотиви, форми.

Тема 8. Контроль, оцінювання та принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО

Контроль та оцінювання в управлінні навчальною діяльністю студента. Функції, принципи й види контролю та оцінювання навчальної діяльності. Перехід від зовнішнього оцінювання до самооцінювання.

Сутність поняття «академічна доброчесність». Види порушення норм академічної доброчесності викладачами й здобувачами освіти. Психологічні чинники порушення норм академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в ЗВО.

Тема 9. Психологія навчальної діяльності студентів

Психологія навчальної діяльності (учіння). Психологічна структура навчальної діяльності (учіння).

Проблема цілей навчальної діяльності та їх особистісного прийняття студентами. Види навчальних цілей і проблеми їх розвитку. Види навчальної мотивації й проблема її розвитку. Навчальні дії. Види навчальних дій та їх формування в навчальному процесі.

Психологічна сутність та умови формування вміння навчатися самостійно.

Критерії ефективності учіння. Психологічні причини неуспішності в навчанні та шляхи її подолання.

Тема 10. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога й педагогічного колективу в ЗВО

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності. Вимоги до професійної компетентності викладача ЗВО.

Психологічні проблеми інноваційної діяльності в освіті. Поняття педагогічної інновації. Рівні й види інновацій. Етапи введення освітніх інновацій. Типологія ставлення педагогів до освітніх інновацій.

Професіограма педагога. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Стилі педагогічного спілкування та педагогічної діяльності. Типологія педагогів.

Психологічні проблеми саморозвитку й самовдосконалення педагогів. Поняття про професійну деформацію особистості.

Поняття про педагогічний колектив, соціально-психологічна структура педагогічного колективу. Соціально-психологічний клімат колективу та його основні показники. Психологія «педагогічної команди».

Тема 11. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи та педагогічного спілкування в ЗВО

Поняття виховання. Діяльнісний підхід до виховання. Поняття виховного простору ЗВО. Традиційні й інноваційні підходи до виховання. Тенденції та принципи гуманістичного виховання. Методи, засоби й форми виховання в сучасній педагогіці. Виховний потенціал навчальних дисциплін. Студентський колектив як чинник виховання. Психологічні проблеми самовиховання.

Виховний потенціал діяльності та спілкування. Поняття про педагогічне спілкування. Комунікативна сторона педагогічного спілкування. Інтерактивна сторона педагогічного спілкування. Проблеми педагогічного такту й педагогічної «дистанції» в спілкуванні викладача зі студентами. Перцептивна

сторона педагогічного спілкування: сутність і проблеми.

Управління виховною роботою в ЗВО. Критерії й показники ефективності виховної роботи зі студентами.

Розділ 4. Методика викладання психології

Тема 12. Загальні основи методики викладання психології

Психологія як наука та навчальна дисципліна. Методика викладання психології як галузь психолого-педагогічних знань. Основні принципи навчання психології. Основні категорії дидактики в понятійному полі методики навчання психології у вищій школі.

Фактори, що впливають на розроблення компонентів навчальної дисципліни. Проектування й удосконалення процесу викладання психології.

Навчальне завдання як психолого-педагогічне явище. Класифікація навчальних завдань із психології (за Д. Толінгеровою та В. Ляудіс).

Тема 13. Методи викладання психології в стратегіях традиційного й інноваційного навчання

Поняття методу викладання. Загальні підходи до класифікації методів. Традиційні та інноваційні методи. Словесні методи. Наочні методи. Види наочності. Практичні методи.

Проблемні методи. Проблемна побудова навчально-виховного процесу з психології. Інтерактивні методи. Види інтерактивних методів. Вимоги до введення інтерактивних методів у процес навчання психології. Вимоги до введення інтерактивних методів у процес викладання психології. Інформаційно-комунікативні (ІКТ) методи.

Дистанційне й змішане навчання психології.

Взаємозв'язок і взаємне доповнення всіх методів організації навчання психології та необхідність їх комплексного застосування.

Тема 14. Психологічна просвіта як напрямок викладання психології

Психологічна просвіта як умова формування психологічної культури людини. Завдання, напрями, зміст психологічної просвіти. Форми психологічної просвіти.

Міжпредметні зв'язки в психологічній просвіті.

Психологічна просвіта як напрям роботи психолога. Психологічна просвіта в організаціях та установах: завдання, зміст, основні методи. Основні

й додаткові психологічні навчальні дисципліни.

Психологічна просвіта в процесі психодіагностичної, психопрофілактичної, психокорекційної та психоконсультаційної роботи практичного психолога.

Самоосвітня діяльність психолога.

Структура навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології»

Тема	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Практ. заняття	Самост. роб.
Розділ 1. Вступ до навчальної дисципліни				
Тема 1. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі	9	2	1	6
Тема 2. Психологія й педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни	9	2	1	6
Розділ 2. Студентський період життя людини: психолого-педагогічні проблеми				
Тема 3. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи	9	2	1	6
Тема 4. Психологія студентської групи	9	2	1	6
Тема 5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою	11	2		9
Розділ 3. Психологія та педагогіка навчально-виховного процесу в ЗВО				
Тема 6. Психологія сучасного навчально-виховного процесу в ЗВО та дидактика вищої	11	2		9

освіти				
Тема 7. Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги	14	4	2	8
Тема 8. Контроль, оцінювання та принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО	12	2	2	8
Тема 9. Психологія навчально-професійної діяльності студентів	11	2	2	7
Тема 10. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога й педагогічного колективу в ЗВО	11	2	2	7
Тема 11. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи та педагогічного спілкування в ЗВО	11	2	2	7
Розділ 4. Методика викладання психології				
Тема 12. Загальні основи методики викладання психології	10	2		8
Тема 13. Методи викладання психології в стратегіях традиційного й інноваційного навчання	14	4	2	8
Тема 14. Психологічна просвіта як напрямок викладання психології та професійної діяльності психолога	9	2		7
Усього годин	150	32	16	102

2 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ЛЕКЦІЙ

Навчально-методичні матеріали до лекцій мають на меті насамперед надання здобувачам освіти дієвої допомоги в опануванні змістом навчальної дисципліни завдяки активному використанню різноманітної навчальної (основної й допоміжної) літератури. У цих матеріалах до кожної теми наведено перелік основних понять, її опорний план-конспект (розгорнутий дворівневий план), запитання та завдання для самоконтролю й приклади тестових запитань (відповіді на них зазначено в додатку А).

Розділ 1. Вступ до навчальної дисципліни

Тема 1. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі, вищій освіті України

Основні поняття: психологія, педагогіка, педагогічна психологія, освіта, система освіти, заклад освіти, заклад вищої освіти, етапи розвитку вищої освіти в Україні, стандарти освіти, забезпечення якості освіти, реформування вищої освіти, законодавчо-нормативна база вищої освіти

Опорний план-конспект

1. Загальне уявлення про психологію й педагогіку.
  - 1.1. Виникнення понять «педагогіка» та «психологія» в Стародавній Греції.
  - 1.2. Об'єкт і предмет психології й педагогіки.
  - 1.3. Основні етапи розвитку психології та педагогіки.
2. Багатопланові й двосторонні взаємозв'язки психології та педагогіки.
  - 2.1. Психологія як наукове підґрунтя педагогіки.
  - 2.2. Основні психологічні поняття, що реалізуються в педагогіці.
  - 2.3. Педагогіка як сфера практичної реалізації психологічних знань.
  - 2.4. Педагогічна психологія – самостійна галузь психологічної науки. Об'єкт, предмет і завдання педагогічної психології.
3. Психолого-педагогічні основи сучасної освіти.
  - 3.1. Система освіти України, її структура.
  - 3.2. Принципи діяльності закладів освіти.
  - 3.3. Вища освіта як органічна складова системи неперервної освіти.
4. Історія розвитку вищої освіти в Україні.
  - 4.1. Зародження вищої освіти в Україні. Перші університети.
  - 4.2. Розвиток вищої освіти в Україні у XIX–XX ст.

- 4.3. Вища освіта в Україні на межі ХХ та ХХІ ст.
- 4.4. Характеристика вищої освіти України початку третього тисячоліття.
5. Загальні засади побудови системи вищої освіти в Україні.
  - 5.1. Рівні, ступені й кваліфікації вищої освіти.
  - 5.2. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти. Забезпечення якості вищої освіти.
  - 5.3. Заклади вищої освіти. Основні завдання закладу вищої освіти. Типи закладів вищої освіти.
  - 5.4. Принципи діяльності, основні права та обов'язки закладу вищої освіти.
  - 5.5. Структура закладу вищої освіти.
  - 5.6. Управління закладом вищої освіти.
6. Реформування системи освіти України.
  - 6.1. Об'єктивні передумови реформування системи освіти.
  - 6.2. Основні напрями реформування вищої освіти.
  - 6.3. Європейський освітній простір.
  - 6.4. Болонський процес.
7. Законодавчо-нормативна база функціонування системи вищої освіти в Україні.
  - 7.1. Конституція України щодо прав людини на освіту.
  - 7.2. Закон України «Про освіту».
  - 7.3. Закон України «Про фахову передвищу освіту».
  - 7.4. Закон України «Про вищу освіту».
  - 7.5. Національна доктрина розвитку освіти в Україні.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Покажіть на конкретному прикладі роль психології у вирішенні глобальних проблем сучасності.
3. Охарактеризуйте принципи, на яких ґрунтується сучасна освітня діяльність в Україні.
4. Доведіть, що діяльність перших університетів стала потужним підґрунтям для подальшого розвитку вищої освіти в Україні.
5. Чому Києво-Могилянську академію вважали європейським центром освіти?

6. Складіть план доповіді щодо особливостей функціонування Київського університету ім. Святого Володимира.

7. Складіть тези щодо діяльності й особистого внеску в розвиток вищої освіти в Україні одного з відомих діячів ХІХ – початку ХХ ст. (В. Н. Каразіна, М. О. Максимовича, О. В. Духновича, Б. Д. Грінченка, Х. Д. Алчевської, І. О. Сікорського, М. М. Ланге, В. Б. Антоновича).

8. Охарактеризуйте сутність перших реформ і тенденції у формуванні й розвитку вищої освіти в УРСР.

9. Чи згодні ви з тим, що вища освіти в Україні наприкінці ХХ ст. потребувала істотного оновлення? Доведіть свою думку.

10. Охарактеризуйте пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти в Україні.

11. Складіть план висвітлення питання «Компетентнісні рівні національної рамки кваліфікацій».

12. Розкрийте мету й зміст основних положень Болонської декларації.

13. Що, на ваш погляд, необхідно для прискорення входження вищої освіти України у Європейський освітній простір?

14. Складіть блок-схему «Структура вищої освіти України».

15. Чи замислювалися ви щодо власної відповідності сучасним вимогам до фахівців із вищою освітою?

Приклади тестових запитань

1. Наука, що вивчає особливості здійснення педагогічної діяльності в різних країнах із метою визначення позитивного педагогічного досвіду для вітчизняної системи освіти, – це:

- а) загальна педагогіка;
- б) історія педагогіки;
- в) вікова педагогіка;
- г) порівняльна педагогіка.

2. Шляхом об'єднання Київської братської та Лаврської шкіл було створено Києво-Могилянську колегію в:

- а) 1487 р.;
- б) 1576 р.;
- в) 1632 р.;
- г) 1661 р.

3. У 1804 році було відкрито:
  - а) Київський університет;
  - б) Львівський університет;
  - в) Харківський університет;
  - г) Чернівецький університет.
4. Останньою в структурі системи освіти України є:
  - а) самоосвіта;
  - б) вища освіта;
  - в) післядипломна освіта;
  - г) докторантура.
5. Ступінь магістра відповідає освітньому рівню вищої освіти:
  - а) початковому;
  - б) першому;
  - в) другому;
  - г) третьому.

Тема 2. Психологія та педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни

Основні поняття: психологія вищої освіти, об'єкт та предмет психології вищої освіти, структура психології вищої освіти, педагогіка вищої освіти, об'єкт і предмет педагогіки вищої освіти, структура педагогіки вищої освіти, психологія вищої освіти й педагогічна психологія, методика викладання психології, об'єкт та предмет методики викладання психології, дослідження у сфері психології, педагогіки вищої школи й методики викладання психології.

Опорний план-конспект

1. Психологія вищої освіти як галузь психологічної науки.
  - 1.1. Об'єкт і предмет психології вищої освіти.
  - 1.2. Завдання психології вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Національної Доктрини розвитку освіти в Україні.
  - 1.3. Структура психології вищої освіти.
2. Педагогіка вищої освіти як галузь науки.
  - 2.1. Об'єкт і предмет педагогіки вищої освіти.
  - 2.2. Завдання педагогіки вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Національної Доктрини розвитку освіти в Україні.
  - 2.3. Структура педагогіки вищої освіти.

3. Взаємодія й зв'язок психології та педагогіки вищої освіти з іншими галузями науки.
  - 3.1. Із загальною психологією й загальною педагогікою.
  - 3.2. Із соціальною психологією та соціальною педагогікою.
  - 3.3.3 віковою психологією й віковою педагогікою.
4. Роль психології та педагогіки вищої освіти як науки в житті суспільства й професійній підготовці фахівців.
  - 4.1. Сучасні суспільні процеси та людина в них.
  - 4.2. Глобалізація й глобальні проблеми людства.
  - 4.3. Формування особистості в сучасних соціальних умовах.
  - 4.4. Соціалізація та індивідуалізація.
  - 4.5. Професійне становлення особистості.
5. Загальна характеристика методики викладання психології.
  - 5.1. Методика викладання навчальної дисципліни як конкретна дидактика.
  - 5.2. Методика викладання психології – інтегративна психолого-педагогічна галузь.
  - 5.3. Стисла історія вітчизняної методики викладання психології.
6. Наукові дослідження в сучасній психології й педагогіці вищої освіти, методиці викладання психології.
7. Принципи психологічного дослідження.
  - 7.1. Науковість.
  - 7.2. Об'єктивність.
  - 7.3. Поетапність.
8. Класифікація методів дослідження в психології та педагогіці вищої освіти.
  - 8.1. Методи збирання емпіричних психологічних фактів.
  - 8.2. Методи математичного оброблення результатів.
  - 8.3. Методи інтерпретації одержаних даних.
9. Поняття про методику психологічного дослідження.
  - 9.1. Приклади методик дослідження особистісної сфери студентів.
  - 9.2. Приклади методик дослідження пізнавальної сфери студентів.
10. Етика дослідника й дослідницькі вміння.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.

2. Складіть тези відповіді на запитання про зв'язки психології й педагогіки вищої освіти з іншими науками.

3. Покажіть на конкретному прикладі роль певної теоретичної концепції психології у вирішенні проблем педагогіки вищої освіти.

4. Складіть блок-схему питання про етапи розвитку психології вищої освіти в Україні.

5. Складіть блок-схему питання про етапи розвитку педагогіки вищої освіти в Україні.

6. Що б ви відповіли на твердження, що психологія вищої освіти – це елемент педагогічної психології? Відповідь обґрунтуйте.

7. Поясніть, чому психологію вищої освіти розглядають як базисну науку для педагогіки вищої освіти й конкретних методик викладання у ЗВО.

8. Проаналізуйте завдання та проблеми вітчизняної психології й педагогіки вищої освіти в сучасний період.

9. Доведіть, що історична зміна завдань психології та педагогіки вищої освіти відбувалася в органічному зв'язку з розвитком вищої освіти.

10. Наведіть і поясніть приклад конкретного відкриття в галузі загальної психології, що має істотне значення в розвитку психології й педагогіки вищої освіти.

11. Наведіть і поясніть приклад конкретного відкриття в галузі соціальної психології, що має істотне значення в розвитку психології й педагогіки вищої освіти.

12. Розкрийте основні особливості методів дослідження в психології вищої освіти.

13. Чи згодні ви з тим, що сучасний викладач закладу вищої освіти повинен бути обізнаним з основами психологічного дослідження? Відповідь обґрунтуйте.

14. Запропонуйте конкретну методику психологічного дослідження студентів, що мало б практичне значення для викладання певної навчальної дисципліни в ЗВО.

15. Складіть тези доповіді на тему «Методика викладання психології: сутність, стан, проблеми, перспективи».

Приклади тестових запитань

1. Педагогіка вищої школи – це:

а) частина філософії;

б) комплекс теоретичних і прикладних наук про процеси виховання,

навчання, освіти;

в) наука про закономірності навчання й виховання студентів, а також їх наукову та професійну підготовку як спеціалістів;

г) наука про управління у сфері вищої освіти.

2. Функція педагогіки вищої школи, метою якої є забезпечення наукового обґрунтування цілепокладання, планування й організації педагогічного процесу та керівництва ним, – це:

а) прогностична;

б) аналітична;

в) проєктивно-конструктивна;

г) теоретична.

3. Усі педагогічні системи реалізують єдину мету, визначену:

а) державою;

б) суспільством;

в) державою й суспільством;

г) державою та ректором ЗВО.

4. Що з наведеного не досліджує психологія вищої школи:

а) психологічні питання управління процесом професійної соціалізації;

б) формування в студентів професійно важливих якостей і пізнавальних процесів;

в) критерії й індикатори професійного, особистісного, соціального та розумового розвитку студентів;

г) особливості взаємодії студентів як соціальної групи?

5. До яких методів належить методика аналізу творів студентів:

а) лабораторний експеримент;

б) спостереження;

в) проєктивні методи;

г) аналіз продуктів діяльності?

Розділ 2. Студентський період життя людини: психолого-педагогічні проблеми

Тема 3. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи

Основні поняття: соціальна ситуація розвитку, навчально-професійна діяльність, професійне та особистісне самовизначення, особливості спілкування

з дорослими й однолітками, розвиток мови, домінуючі мотиви, система інтересів, юнацький максималізм, емпатія, вищі почуття, життєве самовизначення, вибір майбутньої професії, перші закоханості, психосексуальний розвиток.

Опорний план-конспект

1. Теоретичні підходи до вікової періодизації.
  - 1.1. Принцип історизму (Л. С. Виготський).
  - 1.2. Принцип діяльнісного підходу (О. М. Леонт'єв).
2. Юнацтво як віковий період.
  - 2.1. Рання юність (старшокласники).
  - 2.2. Зріла юність.
3. Загальні психологічні особливості юнацького віку.
  - 3.1. Соціальна ситуація розвитку – початок дорослості.
  - 3.2. Типи культури суспільства залежно від вікової стратифікації (М. Мід, І. С. Кон).
  - 3.3. Провідна діяльність.
4. Специфічні психологічні особливості юнацтва, яке навчається в закладі вищої освіти.
  - 4.1. Особливості соціальної ситуації розвитку в освітньому просторі ЗВО.
  - 4.2. Навчально-професійна діяльність як провідна для студентства.
5. Типи субкультур коледжів (Ф. Райс).
  - 5.1. «Професійний тип».
  - 5.2. «Академічний тип».
  - 5.3. «Студентський тип».
  - 5.4. «Нонконформістський тип».
6. Типологія студентства залежно від співвідношення мотивації та ставлення до різних аспектів життя й діяльності (за В. Т. Лісовським).
  - 6.1. «Гармонійний».
  - 6.2. «Професіонал».
  - 6.3. «Академік».
  - 6.4. «Громадський активіст».
  - 6.5. «Любитель мистецтв».
  - 6.6. «Старанний».
  - 6.7. «Середняк».
  - 6.8. «Розчарований».
  - 6.9. «Лідер».

- 6.10. «Творчий».
- 6.11. «Богемний».
- 7. Спілкування студентства з однолітками.
  - 7.1. Приятельство й дружба.
  - 7.2. Симпатія, закоханість, кохання.
  - 7.3. Проблеми студентського шлюбу та сім'ї.
- 8. Спілкування студентства зі старшими:
  - 8.1. Спілкування з батьками – завершення автономізації або продовження підліткової кризи.
  - 8.2. Складності спілкування з викладачами.
- 9. Проблема адаптації першокурсників до навчання в ЗВО.
  - 9.1. Адаптація як складне явище.
  - 9.2. Біофізіологічна адаптація.
  - 9.3. Психологічна адаптація.
  - 9.4. Соціально-психологічна адаптація.
- 10. Урахування психологічних особливостей юнацького віку під час роботи зі студентами.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Складіть блок-схему питання про сутність вікового періоду в концепції вітчизняної психології.
3. Поясніть, чому юнацький період поділяють на два підперіоди?
4. У чому переваги й недоліки (проблеми) префігуративної культури суспільства?
5. Складіть план висвітлення питання «Характерні особливості соціального розвитку в студентському віці».
6. У чому полягають особливості соціальної ситуації розвитку юнацтва?
7. Чи згодні ви з тим, що юність належить до епохи дорослості? Відповідь обґрунтуйте.
8. Які мотиви, на ваш погляд, є провідними для вступу молоді до закладів вищої освіти?
9. Що б ви відповіли на твердження, що навчально-професійна діяльність не завжди є провідною в юнацькому віці?

10. У якому приблизно співвідношенні, згідно з вашим досвідом навчання, перебувають типи особистості сучасних студентів (за В. Т. Лісовським)?

11. Чи згодні ви з доцільністю проведення у ЗВО опитування студентів щодо їх ставлення до професійних та особистісних якостей викладачів. Відповідь обґрунтуйте.

12. Які переживання (позитивні й негативні) виникали у вас на першому курсі навчання в ЗВО?

13. Які основні чинники формування професійної спрямованості студента як необхідної умови навчання в ЗВО?

14. У чому полягають відмінності мислення студентів, спрямованих на одержання досвіду, і здобувачів освіти, орієнтованих на отримання диплому?

15. Що, на ваш погляд, можна порадити, для полегшення адаптації першокурсників до навчання в ЗВО.

Приклади тестових запитань

1. Здебільшого студентство належить до вікового періоду:
  - а) дорослості;
  - б) підлітковості;
  - в) ранньої юності;
  - г) зрілої юності.
2. За віковою стратиграфією (за М. Мід та І. С. Коном) суспільство, у якому досвід старших поколінь визнають правильним, але недостатнім для життя молодих, – це:
  - а) префігуративне суспільство;
  - б) конфігуративне суспільство;
  - в) афігуративне суспільство;
  - г) постфігуративне суспільство.
3. Що є центральним новоутворенням свідомості в юнацькому віці:
  - а) розвиток абстрактного мислення;
  - б) наполегливість і впертість у досягненні мети, вміння долати перешкоди та труднощі;
  - в) готовність до самовизначення на основі світогляду;
  - г) виняткова роль конкретно-образних компонентів у процесі мислення?
4. Процес і результат активного пристосування студента до умов нового соціального середовища має назву:

- а) соціальний вплив групи;
  - б) соціальне зростання;
  - в) соціальна орієнтація;
  - г) соціальна адаптація.
5. Схильність студента перекладати відповідальність із себе на обставини, що є незалежними від нього, в психології називають:
- а) інтернальним локусом контролю;
  - б) екстернальним локусом контролю;
  - в) ефектом псевдоунікальності;
  - г) когнітивним дисонансом.

Тема 4. Психологія студентської групи

Основні поняття: студентська група, процеси інтеграції й диференціації, колектив, згуртування студентської групи, ціннісно-орієнтаційна єдність групи, «почуття МИ», соціально-психологічний клімат групи, лідер і лідерство, соціометричні статуси, студентське самоврядування, керівництво з боку викладачів та студентське самоврядування

Опорний план-конспект

1. Студентська група як соціально-психологічне явище.
  - 1.1. Психологічні особливості студентської групи.
  - 1.2. Структура студентської академічної групи.
  - 1.3. Процеси інтеграції й диференціації в студентських групах.
2. Рівні розвитку студентської академічної групи.
  - 2.1. Психологічні показники академічної групи першокурсників.
  - 2.2. Роль навчально-професійної діяльності в розвитку студентської групи.
  - 2.3. Шляхи формування студентського колективу.
3. Процеси інтеграції в студентських групах.
  - 3.1. Згуртування студентської групи.
  - 3.2. Ціннісно-орієнтаційна єдність групи, шляхи та чинники її формування.
  - 3.3. Адекватність покладання відповідальності в студентській групі.
  - 3.4. «Почуття МИ» та його значення для сумісної навчальної діяльності студентів.
  - 3.5. Соціально-психологічний клімат у групі та його вплив на її працездатність.

4. Процеси диференціації в студентських групах.
  - 4.1. Лідер і лідерства в студентській групі.
  - 4.2. Типологія лідерства.
  - 4.3. Проблема співвідношення лідерства й керівництва в студентських групах.
  - 4.4. Соціометричні статуси в студентській групі та їх значення для успішності навчальної діяльності.
5. Вплив на особистість кожного студента соціально-психологічних явищ у студентській групі.
6. Психологічні засади студентського самоврядування.
  - 6.1. Сутність принципу студентського самоврядування.
  - 6.2. Закон України «Про вищу освіту» щодо студентського самоврядування.
  - 6.3. Проблема співвідношення керівництва з боку викладачів і студентського самоврядування.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Охарактеризуйте стадії розвитку студентської групи.
3. Доведіть, що спілкування та спільна діяльність у студентській групі є джерелом становлення колективних взаємин.
4. Розкрийте основні причини конфліктів у студентській групі.
5. Запропонуйте конкретні заходи, спрямовані на згуртування студентської групи й формування в ній навчально-професійної діяльності як колективної.
6. Визначте ознаки студентської групи як соціального організму, що розвивається. Які чинники забезпечують (або гальмують) цей процес?
7. Покажіть на конкретному прикладі прояв процесів інтеграції в студентській групі.
8. Покажіть на конкретному прикладі прояв процесів диференціації в студентській групі.
9. Охарактеризуйте студентську групу як колективного суб'єкта спільної діяльності й спілкування. Визначте соціально-психологічні ознаки студентської групи як колективу.
10. Яка роль лідера в згуртуванні студентського колективу? Відповідь обґрунтуйте.

11. Як можна пояснити, що лідер студентської групи – не обов'язково відмінник навчання?

12. Що, на ваш погляд, може бути причиною ізолюваності студента в групі?

13. Вибирати чи призначати куратора студентської академічної групи: позиції «за» і «проти»? Відповідь обґрунтуйте.

14. Чому в сучасній вищій освіті приділяють настільки значну увагу студентському самоврядуванню? Відповідь обґрунтуйте.

15. Які поради ви могли б дати кураторові студентської академічної групи першого курсу?

Приклади тестових запитань

1. Студентів, які за результатами проведення соціометричної методики набрали максимальну кількість виборів, називають:

- а) соціометричними лідерами;
- б) соціометричними фаворитами;
- в) соціометричними зірками;
- г) соціометричними керівниками.

2. Члени студентської групи відрізняються за статусом та авторитетом.

Це ознака процесу:

- а) самоактуалізації;
- б) індивідуалізації;
- в) диференціації;
- г) інтеграції.

3. Порівняно стійкий і типовий для групи студентів емоційний настрій, що відображає реальну ситуацію діяльності й міжособистісних відносин, це:

- а) фрустрація;
- б) соціально-психологічний клімат;
- в) колективістичне самовизначення;
- г) взаєморозуміння.

4. Інструкції у формі пропозицій, розпорядження та заборони з дискусіями, позиція неформального лідера в групі студентів – це прояви:

- а) демократичного стилю керівництва;
- б) авторитарного стилю керівництва;
- в) потурального стилю керівництва;
- г) непослідовного стилю керівництва.

5. Показником інтеграції студента в групу є:

- а) сумісність з іншими членами в спілкуванні й діяльності;
- б) наявність негативного ставлення до іншої групи;
- в) несвідоме прагнення наслідувати інших членів групи;
- г) прагнення зайняти провідну, лідерську позицію в групі.

Тема 5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою

Основні поняття: професійне самовизначення, профорієнтаційна робота, первинний та остаточний професійний вибір, професійне інформування, професійне консультування, професійний відбір, професійна спрямованість особистості, мотивація професійного вибору, мотивація трудової діяльності, професійна кар'єра, професійна я-концепція, готовність випускника ЗВО до професійної діяльності, індивідуальний стиль професійної діяльності.

Опорний план-конспект

1. Психологія професійного становлення особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.
  - 1.1. Сутність процесу оволодіння професією.
  - 1.2. Етапи професійної зрілості за Дж. Сьюпером (зростання, дослідження, ствердження, підтримування, спад).
  - 1.3. Етапи професійного становлення за Е. Зеєр (оптація, професійна підготовка, професійна адаптація, первинна професіоналізація, вторинна професіоналізація, професійна майстерність).
2. Навчально-професійна діяльність як провідна в студентському віці.
  - 2.1. Поняття навчально-професійної діяльності.
  - 2.2. Особливості цілепокладання в навчально-професійній діяльності студентів.
  - 2.3. Особливості навчальної мотивації в навчально-професійній діяльності студентів.
  - 2.4. Особливості навчальних дій у навчально-професійній діяльності студентів.
3. Формування професійної спрямованості особистості студента.
  - 3.1. Загальне поняття спрямованості особистості.
  - 3.2. Специфіка професіональної спрямованості особистості.

4. Розвиток я-концепції як показника особистісного зростання й професійного становлення студента.
  - 4.1. Поняття професійної я-концепції.
  - 4.2. Складові я-концепції.
  - 4.3. Функції я-концепції.
5. Формування професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця.
  - 5.1. Розвиток творчості в студентів.
  - 5.2. Самоосвіта та самовиховання студента, їх значення в його професійному зростанні.
6. Готовність до професійної діяльності випускника ЗВО.
  - 6.1. Сутність готовності випускника ЗВО до професійної діяльності.
  - 6.2. Складові готовності до професійної діяльності.
7. Професійне навчання й формування індивідуального стилю професійної діяльності.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Які завдання підготовки сучасного фахівця з вищою освітою?
3. У яких напрямках відбувається розвиток особистості студента як майбутнього фахівця та де його джерела?
4. Проаналізуйте основні вектори професійного самовдосконалення студента.
5. Чи згодні ви з визначенням навчально-професійної діяльності як процесу саморозвитку й самовиховання студентів? Відповідь обґрунтуйте.
6. Які труднощі зростання особистості фахівця з вищою освітою визначають сучасні психологи?
7. Сформулюйте педагогічні поради щодо допомоги студентству в професійному становленні.
8. Яка роль позитивної я-концепції студента в його професійному становленні?
9. Які ускладнення в професійному зростанні студента можуть бути пов'язані з неадекватною самооцінкою?
10. Доведіть, що професійне становлення студента можна розглядати як зростання його особистості.

11. Охарактеризуйте показники професійної зрілості студента.

12. Які чинники становлення професійної спрямованості особистості студента?

13. Доведіть, що формування професійних здібностей має потрійну детермінацію: вроджені особливості нервової системи, вимоги діяльності, особистісні цінності.

14. Чи потрібний профвідбір абітурієнтів до навчання в ЗВО певного профілю? Відповідь обґрунтуйте.

15. Чи замислювалися ви над складовими власної готовності до професійної діяльності?

Приклади тестових запитань

1. Засвоєння нової соціальної ролі, досвіду самостійного виконання професійної діяльності, професійно важливих якостей становить зміст етапу професійного становлення особистості (за Е. Зеєр):

- а) оптації;
- б) професійної адаптації;
- в) професійної підготовки;
- г) первинної професіоналізації.

2. Психологічна сутність професійної спрямованості особистості студента полягає в:

- а) зацікавленості професійною діяльністю;
- б) наявності позитивних емоцій і почуттів у процесі виконання професійної діяльності;
- в) домінуванні потреб та мотивів професійної діяльності;
- г) бажанні опанувати певну професію в процесі навчання в закладі вищої освіти.

3. Сукупність прийомів і способів діяльності, зумовлена певними властивостями особистості й сформована як засіб її пристосування до об'єктивних вимог професії, – це:

- а) індивідуальний стиль діяльності;
- б) професіограма особистості та діяльності;
- в) професійна підготовленість фахівця;
- г) система вимог до високоякісної професійної діяльності.

4. Діяльність, усвідомленою метою та мотивами якої є опанування певною професією, в психології визначають як:

- а) професійну адаптацію;
- б) навчальну діяльність;
- в) навчально-професійну діяльність;
- г) професійне зростання й удосконалення.

5. Оволодіння знаннями на високому рівні з ініціативи самої особистості в галузі предмета занять, установлення тривалості й часу проведення занять, а також вибору обсягу й джерел пізнання – це:

- а) саморозвиток;
- б) самовдосконалення;
- в) самоосвіта;
- г) самостимулювання.

Розділ 3. Психологія та педагогіка навчально-виховного процесу в ЗВО

Тема 6. Психологія сучасного навчально-виховного процесу в ЗВО й дидактика вищої освіти

Основні поняття: навчання, навчальна діяльність, учіння, наuczіння, освіта, розвиток, навчальна ситуація, дозрівання, диференціація, індивідуалізація, рівень актуального розвитку, зона найближчого розвитку, диференціація навчання, індивідуалізація навчання, спеціалізація навчання, принцип «розведення рівнів», сумісна діяльність студентів і викладачів, проблемне навчання, інтерактивні методи навчання, особистісно-орієнтоване навчання, метод проєктів, педагогіка співробітництва, сучасні інформаційні технології навчання.

Опорний план-конспект

1. Поняття учіння, наuczіння, навчальна діяльність, навчання.
  - 1.1. Види наuczіння в людини.
  - 1.2. Механізми наuczіння.
  - 1.3. Фактори, що визначають успішність наuczіння.
2. Навчальна діяльність (учіння) як специфічна людська діяльність.
  - 2.1. Сутність навчальної діяльності.
  - 2.2. Психологічна структура навчальної діяльності.
  - 2.3. Навчально-професійна діяльність студентів.
3. Навчання як чинник соціалізації.
4. Психологічна сутність навчання як процесу.

- 4.1. Навчання як передавання знань.
- 4.2. Навчання як стимуляція та управління пізнавальною діяльністю.
5. Специфіка навчання в ЗВО як сумісної діяльності студентів і викладачів.
  - 5.1. Загальна мета.
  - 5.2. Близька мотивація.
  - 5.3. Специфічна система самоуправління.
  - 5.4. Вектор спрямованості навчального процесу на студента.
6. Проблема зв'язку навчання й розвитку.
  - 6.1. Теорія Ж. Піаже щодо співвідношення навчання та розвитку.
  - 6.2. Л. С. Виготський про співвідношення навчання й розвитку.
  - 6.3. Рівень актуального розвитку та зона найближчого розвитку.
  - 6.4. Структура навчання.
  - 6.5. Розвивальний ефект навчання та його «триєдина мета».
7. Індивідуалізація й диференціація навчання.
  - 7.1. Сучасний підхід до сутності індивідуалізації та диференціації навчання.
  - 7.2. Навчальність і критерії розумового розвитку.
  - 7.3. Спеціалізація.
  - 7.4. Рівнева диференціація.
  - 7.5. Принцип «розведення рівнів».
8. Шляхи підвищення розвивального ефекту навчання.
  - 8.1. Поняття «педагогічна технологія» та проблема психологічних засад сучасних педагогічних технологій.
  - 8.2. Теоретичні основи сучасних педагогічних технологій.
9. Стислий аналіз основних педагогічних технологій.
  - 9.1. Технології вдосконалювання навчального матеріалу та управління процесом навчання.
  - 9.2. Програмовані та інформаційно-комунікативні технології.
  - 9.3. Технології активізації й інтенсифікації навчальної діяльності здобувачів освіти.
  - 9.4. Гуманно та особистісно орієнтовані технології.
  - 9.5. Проблемні методи.
  - 9.6. Інтерактивні методи.
  - 9.7. Проектне навчання.
  - 9.8. Дистанційне та змішане навчання.
10. Взаємозв'язок і взаємне доповнення різних технологій організації навчання та необхідність їх комплексного застосування.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Чи спостерігали ви у власному студентському навчанні ознаки сумісної з викладачами навчальної діяльності?
3. Що б ви відповіли на твердження, що в навчальному процесі викладач і студент ніколи не можуть бути «на рівних», тому що один знає й уміє більше, а інший – істотно менше?
4. Доведіть, що формування гнучких навичок (soft skills) є безумовним завданням вищої освіти.
5. Охарактеризуйте основні проблеми в організації самостійної навчальної діяльності в ЗВО.
6. У чому полягає ідея технологічності в освіті?
7. Доведіть думку Г. К. Селевко, що «педагогічна технологія – це змістове узагальнення».
8. Охарактеризуйте основні ознаки й рівні педагогічної технології.
9. Як, на ваш погляд, пов'язані явища педагогічної технології та педагогічної майстерності?
10. Складіть блок-схему питання про класифікацію педагогічних технологій.
11. Що б ви відповіли на твердження, що зараз занадто велика кількість різних педагогічних технологій? Відповідь обґрунтуйте.
12. Складіть блок-схему питання про психолого-педагогічну сутність інтерактивних технологій навчання.
13. Наведіть і поясніть приклад конкретної навчальної проблемної ситуації на матеріалі певної теми з психологічної навчальної дисципліни.
14. Розкрийте основну психологічну ідею гуманно й особистісно орієнтованих педагогічних технологій.
15. Розкрийте психологічний зміст активних технологій навчання.

Приклади тестових запитань

1. Де, на думку Л. С. Виготського, повинно здійснюватися навчання, що стимулює психічний розвиток людини:
  - а) у межах зони найближчого розвитку;
  - б) у межах рівня актуального розвитку;

- в) вище за зону найближчого розвитку;
- г) нижче від рівня актуального розвитку?

2. Як називають процес засвоєння людиною певних знань, навичок, умінь, форм поведінки:

- а) навчанням;
- б) научінням;
- в) учінням;
- г) викладанням?

3. До якої педагогічної технології належить поняття «дослідницький метод»:

- а) особистісно-орієнтоване навчання;
- б) поетапне формування розумових дій;
- в) проблемне навчання;
- г) програмоване навчання?

4. Тип навчання, що характеризується такими особливостями: викладач повідомляє студентам певну інформацію, пояснює сутність явищ, процесів, законів, правил та ін. з використанням ілюстративного матеріалу; студенти повинні свідомо засвоїти запропоновану частку інформації й відтворити її на рівні глибокого розуміння, застосувати знання на практиці в різноманітних видах, – це:

- а) догматичне;
- б) пояснювально-ілюстративне;
- в) проблемне;
- г) модульно-розвивальне.

5. Традиційний принцип дидактики вищої школи, що вимагає, щоб зміст освіти вищої школи відповідав досягненням науки у відповідній галузі знань, – це принцип:

- а) свідомості навчання й самостійності в ньому;
- б) систематичності та послідовності;
- в) науковості;
- г) ґрунтовності.

Тема 7 Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги

Основні поняття: навчально-виховний процес, форма організації навчально-виховного процесу, аудиторні форми організації навчально-виховного процесу, лекція, види лекцій, вимоги до лекцій, семінарське заняття, види семінарів, практичні роботи, правила проведення практичних робіт, позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу, науково-дослідна робота студентів, навчально-дослідна робота студентів, курсові роботи, кваліфікаційні роботи, наукові гуртки, проблемні групи, виробничі практики, навчальні практики, додаткові форми організації навчально-виховного процесу: індивідуальні, групові, масові.

Опорний план-конспект

1. Організаційні форми навчально-виховного процесу в ЗВО.
  - 1.1. Сутність поняття «організаційна форма навчально-виховного процесу в ЗВО».
  - 1.2. Загальна класифікація організаційних форм навчально-виховного процесу в ЗВО.
2. Аудиторні форми навчально-виховного процесу в ЗВО. Лекція.
  - 2.1. Лекція як словесний метод. Функції лекційної форми навчально-виховного процесу.
  - 2.2. Види лекцій залежно від їх місця в структурі дисципліни та способу їх проведення.
  - 2.3. Підготовча робота над лекцією.
  - 2.4. Вимоги до читання лекції.
3. Аудиторні форми навчально-виховного процесу в ЗВО. Семінари.
  - 3.1. Семінар як словесний метод.
  - 3.2. Навчально-виховні й розвивальні можливості семінару.
  - 3.3. Види семінарських занять.
  - 3.4. Структура семінарського заняття.
4. Аудиторні форми навчально-виховного процесу в ЗВО. Практичні заняття.
  - 4.1. Загальні психолого-педагогічні особливості практичних занять.
  - 4.2. Види практичних занять у навчально-виховному процесі.
  - 4.3. Особливості завдань для практичних занять із різних навчальних дисциплін.
5. Аудиторні форми навчально-виховного процесу в ЗВО. Лабораторні заняття.

- 5.1. Загальні психолого-педагогічні особливості лабораторних занять.
- 5.2. Види лабораторних занять у навчально-виховному процесі.
- 5.3. Особливості завдань для лабораторних занять із різних навчальних дисциплін.
6. Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Науково-дослідна робота студентів як обов'язкова форма навчально-виховного процесу в ЗВО.
  - 6.1. Мета й завдання наукової роботи студентів в ЗВО.
  - 6.2. Написання рефератів. Основні вимоги до реферування літератури.
  - 6.3. Написання курсових і кваліфікаційних робіт у ЗВО. Вимоги до курсових та кваліфікаційних робіт.
7. Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Практики студентів ЗВО: загальна характеристика.
  - 7.1. Ознайомлювальна практика.
    - 7.1.1. Навчальна практика.
    - 7.1.2. Виробнича практика.
    - 7.1.3. Переддипломна практика.
8. Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Самостійна робота студентів в ЗВО.
  - 8.1. Функції самостійної роботи студентів над навчальними дисциплінами.
  - 8.2. Види самостійної роботи студентів в ЗВО.
  - 8.3. Оформлення результатів самостійної роботи.
9. Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Консультації.
  - 9.1. Значення й функції консультацій.
  - 9.2. Види консультацій.
  - 9.3. Умови ефективного проведення консультацій.
  - 9.4. Проблема формування позитивного та ділового ставлення студентів до консультацій.
10. Загальна характеристика додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 10.1. Поняття додаткової навчально-виховної роботи.
  - 10.2. Мета додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 10.3. Зв'язок додаткової навчально-виховної роботи з основним навчально-виховним процесом.
11. Форми додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 11.1. Індивідуальні.

- 11.2. Групові.
- 11.3. Масові.
- 11.4. Інтегративні.
- 12. Індивідуальні форми додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 12.1. Бесіди.
  - 12.2. Консультації.
  - 12.3. Волонтерська робота.
- 13. Групові форми додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 13.1. Факультативи.
  - 13.2. Гуртки.
  - 13.3. Проблемні наукові групи.
  - 13.4. Секції студентських наукових товариств.
- 14. Масові форми додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.
  - 14.1. Лекції.
  - 14.2. Бесіди.
  - 14.3. Тематичні вечори.
  - 14.4. Конференції.
  - 14.5. Конкурси.
  - 14.6. Олімпіади.
  - 14.7. Екскурсії.
- 15. Інтегративні форми додаткової навчально-виховної роботи в ЗВО.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Що б ви відповіли на твердження, що в сучасних закладах вищої освіти потрібно відмовитися від лекційної форми організації навчання? Відповідь обґрунтуйте.
3. Що, на ваш погляд, може бути причиною відмови студентів від конспектування лекцій? Як викладачеві ставитися до такого факту?
4. Які переваги й недоліки використання мультимедійних презентацій під час проведення лекцій?
5. Згадайте, що для вас було особливо неприємним у відвідуванні лекцій? Чи можна було це подолати або виправити?

6. Запропонуйте тематику можливої «лекції-провокації» з психології з урахуванням специфіки аудиторії. Пропозицію обґрунтуйте.

7. Що б ви відповіли на твердження, що семінари часто вважають непродуктивною формою організації занять у ЗВО? Відповідь обґрунтуйте.

8. Охарактеризуйте основні типи запитань, що доцільно використовувати під час проведення семінарів із психології в ЗВО.

9. Які з інтерактивних методів навчання ви запропонували б для проведення семінарських занять із психології зі студентами? Пропозицію обґрунтуйте.

10. Сформулюйте мету проведення конкретного практичного заняття з психології в ЗВО зі студентами – майбутніми юристами.

11. Що, на ваш погляд, може бути недоліками (труднощами) практичних занять із психології в ЗВО? Відповідь обґрунтуйте.

12. Як варто діяти, якщо на практичних заняттях студенти не хочуть брати участь у проведенні психодіагностичної методики? Відповідь обґрунтуйте.

13. Чи згодні ви з тим, що зошити із записами практичних занять із психології не можна вимагати для обов'язкової перевірки викладачем? Відповідь обґрунтуйте.

14. Спираючись на досвід свого професійного навчання проаналізуйте переваги, недоліки та проблеми участі студентів у наукових конференціях.

15. Покажіть на конкретних прикладах органічний взаємозв'язок обов'язкової аудиторної й додаткової навчально-виховної роботи в навчально-виховному процесі в ЗВО

16. Якщо у вашому навчанні вам довелося брати участь у додаткових формах навчально-виховної роботи з психології, спробуйте їх проаналізувати. Наведіть приклади тих, що виявилися найбільш змістовними та цікавими.

17. Наведіть конкретні приклади психологічних досліджень, що може охоплювати волонтерська діяльність студентів. Пропозицію обґрунтуйте.

18. Якщо у вас є досвід участі в роботі психологічного гуртка, проаналізуйте плюси й мінуси в його організації.

19. У чому полягає навчально-виховний потенціал ігрових форм додаткової навчально-виховної роботи з психології в ЗВО? Наведіть конкретний приклад.

20. Запропонуйте тематику студентських наукових конференцій із психології з урахуванням спеціальності підготовки студентів. Пропозицію обґрунтуйте.

Приклади тестових запитань

1. Навчальна книга, у якій розкривається зміст навчального матеріалу з окремих аспектів програми, а також подається додатковий матеріал для формування в студентів умінь і навичок, – це:

- а) навчальний посібник;
- б) навчально-методичний посібник;
- в) підручник;
- г) методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни.

2. Обмежена в часі та просторі взаємозумовлена діяльність педагога й учня, викладача та студента – це:

- а) навчальний процес;
- б) форма організації навчання;
- в) спосіб організації навчання;
- г) співпраця.

3. Лекція, завдання якої полягає в тому, щоб розкрити структуру курсу, особливості його вивчення, місце нової навчальної дисципліни в системі професійної підготовки студентів, її актуальність і важливість у їх майбутній професійній діяльності, – це:

- а) вступна лекція;
- б) тематична лекція;
- в) підсумкова лекція;
- г) лекція-пояснення.

4. Вид навчальної роботи, що передбачає з'ясування рівня засвоєння студентами знань, набуття вмінь і навичок з окремої теми чи розділу (викладач запрошує в позанавчальний час групу студентів і в процесі співбесіди визначає рівень засвоєння матеріалу), – це:

- а) консультація;
- б) колоквіум;
- в) індивідуальне заняття;
- г) тьюторство.

5. Розвивальна функція семінарського заняття передбачає:

- а) поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, здобутих під час лекційних занять і в процесі самостійної підготовки до семінару;
- б) патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури й мислення, «прищеплення» інтересу до вивчення конкретної дисципліни та фаху, формування потреби здорового

способу життя тощо;

в) розвиток логічного мислення студентів, набуття ними вмінь працювати з різними літературними джерелами, формування вмінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо;

г) контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин у його засвоєнні та їх подолання.

Тема 8. Контроль, оцінювання та принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО

Основні поняття: управління, змістовий та емоційний зворотний зв'язок, оцінювання, оцінковий висновок, оцінкове судження, рівні засвоєння навчальної інформації, проблема помилок, функції контролю й оцінювання, принципи контролю та оцінювання, види контролю й оцінювання, рівні засвоєння знань (В. П. Безпалько), таксономія результатів навчання (Б. Блум), самооцінювання, «суб'єктивізми» викладачів, академічна доброчесність, види порушення норм академічної доброчесності, відповідальність за порушення норм академічної доброчесності.

Опорний план-конспект

1. Контроль та оцінювання в управлінні навчально-виховним процесом у ЗВО.
2. Психологічні проблеми діагностики якості здобутих знань. Рівні засвоєння знань за В. П. Безпалько.
  - 2.1. «Знання-впізнавання».
  - 2.2. «Знання-копії».
  - 2.3. «Знання-вміння».
  - 2.4. «Знання-трансформації».
3. Психологічні проблеми діагностики якості здобутих знань. Таксономія цілей і результатів навчання за Б. Блумом.
  - 3.1. Знання.
  - 3.2. Розуміння.
  - 3.3. Застосування.
  - 3.4. Аналіз.
  - 3.5. Оцінювання.
  - 3.6. Синтез.
4. Функції контролю й оцінювання в навчально-виховному процесі ЗВО.

- 4.1. Атестаційна.
- 4.2. Діагностична.
- 4.3. Орієнтувальна.
- 4.4. Навчальна.
- 4.5. Виховна.
- 4.6. Розвивальна.
- 4.7. Стимулююча.
- 4.8. Організуюча.
- 4.9. Прогностична.
5. Принципи контролю й оцінювання в навчально-виховному процесі ЗВО.
  - 5.1. Об'єктивність.
  - 5.2. Валідність.
  - 5.3. Надійність.
  - 5.4. Справедливість.
  - 5.5. Диференційованість.
  - 5.6. Системність,
  - 5.7. Систематичність.
  - 5.8. Зв'язок із життям.
  - 5.9. Індивідуальний підхід.
  - 5.10. Гласність.
  - 5.11. Конфіденційність.
6. Види оцінювання та їх ефективність.
  - 6.1. За об'єктом (індивідуальне, групове, фронтальне).
  - 6.2. За суб'єктом (персональне, експертне, комп'ютерне).
  - 6.3. За способом проведення (усне, письмове).
  - 6.4. За формою завдань (вільне, програмоване).
  - 6.5. За частотою проведення (одноразове, розподілене).
  - 6.6. За місцем у навчальному процесі (попереднє, поточне, оперативне, тренувальне, проміжне, підсумкове).
  - 6.7. За методами (традиційне, комплексне, нетрадиційне).
  - 6.8. За способом оцінювання (нормативне, порівняльне, особистісне).
  - 6.9. Специфічний прийом оцінювання на основі розподілення результатів (оцінювання на кривій).
7. Особливості контролю й оцінювання в особистісно-орієнтованому навчанні.
8. Психолого-педагогічний потенціал і тенденції трансформації різних видів оцінювання.

- 8.1.«Оцінювання для контролю».
- 8.2.«Оцінювання для розвитку».
- 9. Проблема «суб'єктивізму» викладачів. Помилки викладачів у процесі контролю та оцінювання.
  - 9.1.Великодушності, або «поблажливості».
  - 9.2.Ореолу.
  - 9.3.Центральної тенденції.
  - 9.4.Контрасту.
  - 9.5.Близькості.
- 10.Поняття академічної доброчесності.
  - 10.1. Сутність академічної доброчесності.
  - 10.2. Прояви академічної доброчесності / недоброчесності.
  - 10.3. Мотиваційна основа академічної недоброчесності.
  - 10.4. Специфіка академічної доброчесності студентів і викладачів ЗВО.
  - 10.5. Психологічні шляхи попередження порушення норм академічної доброчесності в ЗВО.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Покажіть на конкретному прикладі роль контролю та оцінювання в управлінні навчально-виховним процесом ЗВО.
3. Складіть завдання для визначення рівня засвоєння знань студентами (за В. П. Безпалько) матеріалу певної теми із «Загальної психології».
4. Складіть завдання для визначення результатів навчання студентів (за Б. Блумом) матеріалу певної теми із «Соціальної психології».
5. Наведіть і поясніть приклад навчальної функції контролю й оцінювання.
6. Наведіть та поясніть приклад діагностичної функції контролю й оцінювання.
7. Наведіть і поясніть приклад стимулюючої функції контролю та оцінювання.
8. Чи згодні ви з твердженням, що принципи об'єктивності й індивідуального підходу в контролі та оцінюванні суперечать один одному? Відповідь обґрунтуйте.

9. Наведіть і поясніть приклад реалізації принципу справедливості оцінювання.

10. Запропонуйте на матеріалі вашої спеціальності завдання, що стимулювало б перехід від зовнішнього оцінювання викладачем до самооцінювання студентами.

11. Чи доводилося вам у вашій навчальній діяльності зустрічатися з проявами «суб'єктивізмів» викладачів? Які це були типи?

12. Поясніть сутність трансформації оцінювання від «оцінювання для контролю» до «оцінювання для розвитку».

13. Як би ви пояснили причини прояву академічної недоброчесності в студентів ЗВО?

14. Як би ви пояснили причини прояву академічної недоброчесності у викладачів ЗВО?

15. Запропонуйте можливі заходи для подолання академічної недоброчесності в сучасному ЗВО.

Приклади тестових запитань

1. Забезпечення всім студентам однакових можливостей для одержання або покращання оцінки – це принцип:

- а) надійності;
- б) валідності;
- в) об'єктивності;
- г) справедливості.

2. Як називають оцінювання результатів навчальної діяльності студента, що базується на порівнянні його досягнень із вимогами програми:

- а) особистісним;
- б) диференційованим;
- в) співвідносним;
- г) нормативним?

3. Яку назву має рівень засвоєння знань (за В. П. Безпалько), що полягає в здатності студента самостійно виконувати знайомі, типові завдання:

- а) «знання-знайомство»;
- б) «знання-копії»;
- в) «знання-вміння»;
- г) «знання-трансформації»?

4. Помилки під час оцінювання рівня досягнень студента, за яких знання

й поведінку студента оцінюють нижче або вище залежно від того, нижче чи вище виражені ці характеристики в самого викладача, – це помилки:

- а) екстраполяції;
- б) великодушності;
- в) контрасту;
- г) центризму.

5. Принцип оцінювання рівня навчальних досягнень студентів, який полягає в тому, що методи, прийоми, зміст завдань повинні бути співвідносними з наявним бюджетом часу студентів, а методи – також доступними й зрозумілими, – це принцип:

- а) систематичності та системності;
- б) плановості;
- в) економічності;
- г) відкритості й прозорості.

Тема 9. Психологія навчально-професійної діяльності студентів

Основні поняття: діяльнісна теорія навчання, навчальна мотивація, навчальні дії, уміння навчатися самостійно, неуспішності в навчанні, «відносна неуспішність», навчальна діяльність, учіння, цілі учіння, мотиви учіння, навчальні дії, закономірності засвоєння знань, навички, уміння, звички, етапи формування навичок, навчальність, критерії розумового розвитку, уміння навчатися самостійно, неуспішність у навчальній діяльності.

Опорний план-конспект

1. Поняття «навчальна діяльність» у вітчизняній психології.
  - 1.1. Сутність навчальної діяльності.
  - 1.2. Психологічна структура навчальної діяльності.
  - 1.3. Місце навчальної діяльності на різних вікових етапах.
  - 1.4. Специфіка навчально-професійної діяльності студентства.
2. Психологічна структура навчально-професійної діяльності. Цілі.
  - 2.1. Види цілей навчально-професійної діяльності.
  - 2.2. Проблема цілевстановлення в навчально-професійній діяльності.
  - 2.3. Рівні значущості цілей навчально-професійної діяльності для студентів.
3. Психологічна структура навчально-професійної діяльності. Навчальні мотиви.

- 3.1. Проблеми навчальної мотивації.
- 3.2. Класифікації мотивів у педагогічній психології.
- 3.3. Види й рівні мотивів навчання.
- 3.4. Якості мотивів навчальної діяльності.
- 3.5. Форми прояву мотивів навчання.
- 3.6. Мотив як необхідна умова прийняття навчального завдання та виконання адекватної йому діяльності.
- 3.7. Загальні підходи до формування та корекції мотивації навчання.
- 3.8. Проблеми діагностики навчальної мотивації студентства.
4. Психологічна структура навчально-професійної діяльності. Навчальні дії.
  - 4.1. Види навчальних дій.
  - 4.2. Дії цілевстановлення.
  - 4.3. Орієнтувальні дії.
  - 4.4. Виконавчі дії.
  - 4.5. Оцінювальні дії.
  - 4.6. Контролюючі дії.
  - 4.7. Взаємний зв'язок і взаємна обумовленість навчальних дій.
  - 4.8. Проблема формування навчальних дій у студентства.
5. Психологічні закономірності засвоєння знань.
  - 5.1. Поняття, їх види.
  - 5.2. Етапи засвоєння понять.
6. Формування навичок і вмінь студентів.
  - 6.1. Психологічна сутність навичок та умінь.
  - 6.2. Етапи формування навичок.
  - 6.3. Вимоги до вправ як основного засобу формування навичок.
  - 6.4. Уміння й звички в навчально-професійної діяльності.
7. Помилки студентів у навчально-професійній діяльності. Типологія помилок (за Д. Толінгеровою).
  - 7.1. Величезна та одинична.
  - 7.2. Допустима й неприпустима.
  - 7.3. Необхідна та випадкова.
  - 7.4. «Розумна» помилка.
8. Самостійна робота студентів і формування вміння навчатися самостійно.
  - 8.1. Зростання ролі та значущості самостійної навчально-професійної діяльності в сучасних ЗВО.
  - 8.2. Психологічна сутність вміння навчатися самостійно.

- 8.3. Особливості цілепокладання, навчальних мотивів і навчальних дій в умовах самостійної навчально-професійної діяльності.
- 8.4. Шляхи формування вміння навчатися самостійно.
- 8.5. Роль самостійних форм навчально-професійної діяльності в ЗВО в становленні готовності до навчання впродовж усього життя.
9. Психологічні причини неуспішності в навчально-професійній діяльності й шляхи її подолання. Типологія невстигаючих студентів.
  - 9.1. «Педагогічна занедбаність».
  - 9.2. Порушення навчальності.
10. Проблема «відносної неуспішності».
11. Шляхи попередження та подолання академічної неуспішності студентів.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Складіть тези відповіді на запитання про структуру навчальної діяльності.
3. Чому сформульована викладачем мета навчальної діяльності не завжди набуває особистісної значущості для студентів?
4. Яким цілям навчальної діяльності, за вашим досвідом, віддають перевагу сучасні студенти: близьким чи далеким?
5. Наведіть і поясніть приклад внутрішніх мотивів навчально-професійної діяльності студента.
6. Доведіть, що виділення серед зовнішніх мотивів навчальної діяльності позитивних та негативних є доволі умовним.
7. Що б ви відповіли на твердження, що мотиви навчально-професійної діяльності студентів насамперед залежать від мотивів їх вступу до ЗВО? Відповідь обґрунтуйте.
8. Доведіть взаємний зв'язок і взаємну обумовленість навчальних дій.
9. Чи згодні ви з тим, що серед навчальних дій багатьом студентам найскладніше виконувати контролюючі й оцінювальні? Відповідь обґрунтуйте.
10. Наведіть і поясніть приклади допустимої й неприпустимої помилок (за Д. Толінгеровою).
11. Розкрийте психологічну сутність та умови вміння навчатися самостійно.

12. Які, на ваш погляд, найбільш поширені помилки, яких припускаються студенти під час опанування й визначення понять?

13. Наведіть і поясніть приклад змін, що відбуваються з дією на етапі автоматизації під час формування навички.

14. Які ви можете дати поради в роботі з невстигаючими студентами?

15. Що б ви відповіли на твердження, що «відносна неуспішність» студентів – наслідок недостатнього професіоналізму викладача?

Приклади тестових запитань

1. Що являє собою «відносна неуспішність студента»:

- а) відставання студента від навчальної програми;
- б) відставання студента від однолітків;
- в) відставання студента від власних здібностей;
- г) відставання студента від темпу роботи на занятті?

2. До яких навчальних мотивів студента належать широкі соціальні мотиви:

- а) внутрішніх;
- б) зовнішніх позитивних;
- в) зовнішніх негативних;
- г) соціальних?

3. Виберіть правильну відповідь. Мотив поведінки студента – це:

- а) спонукання до діяльності, пов'язане з потребами;
- б) те, як студент пояснює причину своїх дій;
- в) той об'єкт, до якого прагне студент;
- г) наміри й цілі студента.

4. Основну мотивацію навчально-професійної діяльності студентства повинні становити:

- а) пізнавальні інтереси, самоствердження, отримання стипендії;
- б) потреба в уникненні невдач, відповідність очікуванням інших, отримання стипендії;
- в) потреба в досягненні, самовизначення, відповідність очікуванням інших;
- г) професійні інтереси, потреба в досягненні, пізнавальні інтереси.

5. Що являє собою показник «економічність мислення» студента:

- а) відношення кількості розумових дій, виконуваних студентом, до їх логічно необхідної кількості;

- б) кількість однотипних завдань, потрібних для засвоєння узагальненого засобу виконання;
- в) швидкість виконання студентом розумових завдань;
- г) швидкість засвоєння студентом нових знань?

Тема 10. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога та педагогічного колективу в ЗВО

Основні поняття: професійна педагогічна діяльність, структура педагогічної діяльності, професіограма педагога, особистість учителя, педагогічні здібності, педагогічна майстерність, типологія педагогів, педагогічний колектив, професійна деформація особистості педагога, емоційне вигорання.

Опорний план-конспект

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.
2. Структура педагогічної діяльності. Компоненти.
  - 2.1. Конструктивний.
  - 2.2. Організаційний.
  - 2.3. Комунікативний.
  - 2.4. Взаємозв'язок і взаємозалежність компонентів педагогічної діяльності.
3. Об'єктивні характеристики професійної педагогічної діяльності.
  - 3.1. Вимоги суспільства й соціальні очікування щодо особистості та діяльності педагога.
  - 3.2. Мотивація професійної діяльності педагогів.
  - 3.3. Педагогічна культура особистості педагога.
  - 3.4. Спрямованість особистості педагога як суб'єкта професійної діяльності.
  - 3.5. Професійна позиція педагога.
  - 3.6. Професійна компетентність педагога.
  - 3.7. Зміст теоретичної готовності педагога.
  - 3.8. Практична готовність педагога до професійної діяльності.
4. Професіограма педагога.
  - 4.1. Структурно-ієрархічна модель особистості педагога.
  - 4.2. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь.
  - 4.3. Психологічні вимоги до особистості педагога.
  - 4.4. Стили педагогічного спілкування й педагогічної діяльності.

- 4.5. Типологія особистості педагогів (В. М. Сорока-Росинський, М. Тален, Є. Г. Костяшкін, Є. І. Рогов, М. Г. Бобкова, І. Б. Назарова, А. В. Юрєвич, Л. М. Мітіна, І. В. Вачков).
5. Педагогічні здібності.
- 5.1. Сутність і структура педагогічних здібностей.
- 5.2. Особливості формування я-концепції педагога.
- 5.3. Професійний розвиток.
6. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.
- 6.1. Об'єктивні й суб'єктивні показники педагогічної майстерності.
- 6.2. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду.
7. Поняття про професійну деформацію особистості.
- 7.1. Сутність професійної деформації особистості.
- 7.2. Прояви професійної деформації педагога.
- 7.3. Явище емоційного вигорання в педагогічній діяльності: сутність, фази, засоби подолання.
8. Основи самоосвітньої роботи педагогів.
- 8.1. Професійне самовиховання педагога.
- 8.2. Педагогічна майстерність як вершина професійного становлення педагога.
9. Педагогічний колектив як суб'єкт педагогічної діяльності та умова ефективності професійної діяльності педагога.
- 9.1. Соціальний контроль у педагогічному колективі.
- 9.2. Соціальні норми.
- 9.3. Соціальні санкції.
10. Феномени впливу педагогічного колективу на педагога.
- 10.1. Варіанти поведінки педагога в умовах «тиску групи».
- 10.2. Фасилітація й соціальна лінь у групі педагогів.
11. Процеси інтеграції педагогічного колективу.
- 11.1. Спрацьовування та психологічна сумісність членів педагогічного колективу.
- 11.2. Психологічний клімат у педагогічному колективі.
12. Процеси диференціації в педагогічному колективі.
- 12.1. Авторитет у педагогічному колективі.
- 12.2. Лідерство та керівництво: проблеми співвідношення.
- 12.3. Міжособистісні стосунки в педагогічному колективі.

- 12.4. Соціально-психологічна структура педагогічного колективу.
- 12.5. Стили керівництва педагогічним колективом.
- 13. Проблема рівня розвитку педагогічного колективу як групи.
  - 13.1. Ухвалення колективного рішення й цілепокладання в педагогічному колективі.
  - 13.2. Єдність психолого-педагогічних позицій педагогічного колективу.
  - 13.3. Феномен «педагогічної команди».

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Складіть блок-схему питання про структуру педагогічної діяльності.
3. Доведіть взаємозв'язок і взаємозалежність компонентів педагогічної діяльності.
4. Складіть тези відповіді на запитання про вимоги суспільства й соціальні очікування щодо особистості та діяльності викладача ЗВО.
5. Складіть блок-схему питання про професіограму педагога.
6. Поясніть, чому є декілька типологій особистості педагогів?
7. Що б ви відповіли на твердження, що педагогічні здібності є винятково набутими та не пов'язані з природними особливостями людини?
8. Як ви ставитеся до думки, що професійна деформація особистості педагога є наслідком «занадто високої» професійної майстерності? Відповідь обґрунтуйте.
9. Що б ви відповіли на твердження, що психологічний клімат у педагогічному колективі – це проблема, що стосується лише викладачів і не впливає на студентів. Доведіть свою думку.
10. Яке, на вашу думку, співвідношення ролі лідера й ролі керівника є найбільш оптимальним у викладацькому колективі сучасного ЗВО?
11. Чи є, на ваш погляд, зв'язок між стилем керівництва адміністрацією навчального закладу педагогічним колективом та стилем організації навчально-виховного процесу? Відповідь обґрунтуйте.
12. Проаналізуйте проблеми й труднощі формування «почуття МИ» в педагогічному колективі.
13. Наведіть і поясніть приклад впливу соціально-психологічних особливостей колективу педагогів на їх професійну діяльність.

14. Чи завжди група педагогів дійсно досягає рівня розвитку колективу? Відповідь обґрунтуйте.

15. Запропонуйте шляхи й засоби попередження та подолання професійного вигорання викладачів ЗВО.

Приклади тестових запитань

1. До якої групи якостей у професіограмі викладача (за В.О. Сластьоніним) належить такі особливості, як спрямованість особистості та світогляд:

- а) спеціальні знання;
- б) психолого-педагогічна підготовка;
- в) особистісні риси;
- г) методична підготовка?

2. Синдром, що розвивається на тлі хронічного стресу й призводить до виснаження особистісних ресурсів викладача, – це:

- а) синдром емоційного вигорання;
- б) суїцидальний синдром;
- в) синдром каузальної атрибуції;
- г) післястресовий синдром.

3. Функція викладача, пов'язана з відбором та організацією змісту навчальної інформації, проєктуванням власної майбутньої діяльності й поведінки в навчальному процесі, – це функція:

- а) комунікативна;
- б) конструктивна;
- в) гностична;
- в) організаторська.

4. Викладач, який характеризується схильністю до наукової роботи, читання літератури, ведення записів, спостережень, аналізу своєї діяльності, належить до типу особистості (за Є. Г. Костяшкіним):

- а) інтелектуального;
- б) вольового;
- в) емоційного;
- г) організаторського.

5. Рівень продуктивності педагогічної діяльності (за Н. В. Кузьміною), за якого викладач може й уміє розповісти іншим те, що знає сам, та діє за встановленими зразками, – це рівень:

- а) репродуктивний;
- б) адаптивний;
- в) локально-моделюючий;
- г) системно-моделюючий.

Тема 11. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи й педагогічного спілкування в ЗВО

Основні поняття: виховання, психологічні механізми виховання, мета та зміст виховання, фактори й напрямки виховання, провідна діяльність, критерії моральної вихованості, етапи становлення моральної свідомості, виховний потенціал студентської групи, самовиховання, девіантна поведінка, педагогічне спілкування, комунікативна сторона педагогічного спілкування, мова викладача, невербальні засоби педагогічної комунікації, інтерактивна сторона педагогічного спілкування, соціальні ролі в педагогічному спілкуванні, рольове очікування, педагогічний такт, «педагогічна дистанція», перцептивна сторона педагогічного спілкування, ефекти ідентифікації, емпатії, рефлексії, каузальної атрибуції, перцептивні бар'єри, суб'єктивізм педагогів, ефекти первинності й новизни, ореолу, стереотипізації, спостережливості, ефективне спілкування.

Опорний план-конспект

1. Сучасні вимоги до особистості фахівця з вищою освітою та завдання виховання студентів відповідно до пріоритетних напрямів реформування освіти в Україні.
2. Психологічна сутність процесу виховання.
  - 2.1. Психологічні механізми виховання людини й відповідні функції виховання.
  - 2.2. Єдність процесів навчання, розвитку та виховання.
  - 2.3. Мета й зміст виховання студентської молоді.
  - 2.4. Фактори та напрямки виховання сучасної студентської молоді.
  - 2.5. Специфіка виховної роботи в ЗВО.
  - 2.6. Психологічні основи підвищення ефективності виховного процесу в ЗВО.
  - 2.7. Організація провідної діяльності як засіб виховання.
3. Моральне виховання та його проблеми в сучасному ЗВО.
  - 3.1. Критерії моральної вихованості людини.
  - 3.2. Етапи становлення моральної свідомості студента.

- 3.3. Соціально-психологічні чинники й психологічні механізми формування національної самосвідомості студентів.
4. Виховні можливості студентської групи.
  - 4.1. Виховні можливості студентської групи залежно від рівня її розвитку.
  - 4.2. Роль лідера, активу та керівника студентської групи в процесі виховання студентів.
5. Самовиховання – основний шлях формування особистості студента.
  - 5.1. Психологічні проблеми самовиховання студентства.
  - 5.2. Мотивація та засоби самовиховання.
  - 5.3. Особливості самовиховання молоді в ЗВО.
6. Виховні можливості навчальної й позанавчальної роботи студентів.
  - 6.1. Зміст і методи навчання – основний чинник виховання студента як дорослої, але молодої людини.
  - 6.2. Позанавчальні заходи та їх виховний потенціал.
  - 6.3. Роль наукової роботи студента в становленні особистості майбутнього фахівця.
7. Форми, причини й шляхи подолання девіантної поведінки.
  - 7.1. Загальна характеристика девіантної поведінки.
  - 7.2. Основні чинники та прояви відхилень у формуванні особистості.
  - 7.3. Психологічні проблеми психокорекційної роботи в ЗВО.
8. Роль соціально-психологічних факторів у підвищенні розвивального ефекту навчання.
9. Психологічні характеристики педагогічного спілкування в ЗВО.
  - 9.1. Значущість педагогічного спілкування в навчально-виховному процесі.
  - 9.2. Комунікативна сторона педагогічного спілкування. Мова викладача.
  - 9.3. Невербальна комунікація в педагогічному спілкуванні.
10. Взаємодія викладача зі студентами.
  - 10.1. Соціальні ролі в педагогічному спілкуванні.
  - 10.2. Розподіл ролей у педагогічному спілкуванні в ЗВО.
  - 10.3. Проблема «педагогічної дистанції».
  - 10.4. Педагогічний такт із точки зору рольових очікувань.
11. Сприймання й розуміння викладачем студентів.
  - 11.1. Ефекти первинності та новизни, ореолу, стереотипізації.
  - 11.2. Суб'єктивізм педагогів.
  - 11.3. Ефекти ідентифікації, емпатії, рефлексії, каузальної атрибуції.

- 11.4. Розвиток педагогічної спостережливості.
12. Бар'єри педагогічного спілкування, причини їх виникнення й засоби регулювання.
- 12.1. Бар'єр першого враження.
  - 12.2. Бар'єр упередженості.
  - 12.3. Бар'єр негативної установки.
  - 12.4. Бар'єр страху контакту з людиною.
  - 12.5. Бар'єр очікування нерозуміння.
  - 12.6. Бар'єр віку.
  - 12.7. Бар'єр дидактизму.
13. Психологічні проблеми сприймання та розуміння студентами викладачів.
14. Конфлікт у педагогічному спілкуванні.
- 14.1. Причини виникнення конфліктів у педагогічному спілкуванні.
  - 14.2. Види конфліктів у педагогічному спілкуванні.
  - 14.3. Стратегії поведінки в конфліктах у педагогічному спілкуванні (К. Томас і Р. Кілмен).
  - 14.4. Умови попередження й продуктивного вирішення конфліктів у педагогічному спілкуванні.
15. Розвиток і вдосконалення характеристик ефективного педагогічного спілкування.
16. Особистість викладача як чинник педагогічного спілкування.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Розкрийте сутність, мету та завдання виховання в ЗВО.
3. Розкрийте зміст основних закономірностей виховання. Чому їх необхідно враховувати у виховному процесі?
4. Охарактеризуйте основні напрями виховання в ЗВО.
5. Назвіть та охарактеризуйте функції куратора академічної групи.
6. За якими критеріями можна оцінювати ефективність виховного процесу в ЗВО?

7. Чи згодні ви з тим, що «головна проблема сучасної вищої освіти – необґрунтована автономність навчання й виховання студентів». Відповідь обґрунтуйте.

8. Складіть тези відповіді на запитання про психологічні механізми виховання особистості.

9. Складіть блок-схему питання про основні особливості виховання студентів як дорослих людей.

10. Розкрийте основну психологічну ідею самовиховання. Поясніть етапи формування навичок самовиховання.

11. Доведіть, що психологічна культура освітнього середовища є істотною умовою ефективного виконання виховних завдань.

12. Наведіть і поясніть приклад того, що навчальний процес із вашої спеціальності має значний виховний потенціал.

13. Запропонуйте засоби активізації самовиховання студентів на матеріалі вашої спеціальності.

14. Розкрийте зміст цінностей, прийнятих у системі виховання. Доведіть, що людину варто навчати реалізовувати свої права в системі суспільних, загальнолюдських і національних цінностей.

15. Чи згодні ви з твердженням, що творчий потенціал особистості залежить від її морального потенціалу?

16. Складіть тези відповіді на запитання про значущість педагогічного спілкування в навчально-виховному процесі ЗВО.

17. Проаналізуйте проблеми й труднощі перцептивної сторони педагогічного спілкування.

18. Наведіть та поясніть приклад причин і проявів певного психологічного бар'єру в педагогічному спілкуванні.

19. Розкрийте психологічні проблеми конфліктів у спілкуванні викладачів зі студентами. Як їх можна попередити або подолати?

20. Розкрийте психологічні проблеми конфліктів у спілкуванні викладачів із колегами. Як їх можна попередити або подолати?

Приклади тестових запитань

1. У чому насамперед повинен полягати процес виховання студентів:

- а) у словесному впливі на студентів;
- б) в організації суспільно корисної діяльності студентів;

- в) у словесному впливі в поєднанні з організацією діяльності студентів;
- г) у соціально-психологічному тренінгу?

2. Девіантна поведінка студента – це:

- а) прагнення студента впливати на членів контактної групи;
- б) прагнення студента відповідати прийнятим у суспільстві нормам;
- в) особливості поведінки студента в екстремальних обставинах;
- г) вчинки, що не відповідають прийнятим у суспільстві нормам.

3. Механізм психологічного впливу, у межах якого відбувається вербальна аргументована апеляція до логіки, розуму студентів, має назву:

- а) переконування;
- б) співробітництво;
- в) дискурсивне мислення;
- г) творча взаємодія.

4. Офіційний авторитет викладача як різновид авторитету базується на:

- а) правових, адміністративних можливостях;
- б) індивідуальних якостях і поведінці;
- в) професійній компетентності;
- г) позитивному ставленні до людини основної маси членів групи.

5. Актуальні ролі педагога – це соціальні ролі:

- а) до виконання яких прагне викладач;
- б) що спостерігаються за наявності міжособистісних відносин;
- в) які відповідають моральним нормам суспільства;
- г) що виконуються в конкретній ситуації.

Розділ 4. Методика викладання психології

Тема 12. Загальні основи методики викладання психології

Основні поняття: навчання психології у загальноосвітній школі, навчання психології в закладі вищої освіти, методологічні, загальнопедагогічні, дидактичні, методичні принципи навчання психології, організаційна форма навчання, метод навчання, прийом навчання, засоби навчання, педагогічна технологія, навчальне завдання, класифікація навчальних завдань із психології, навчальна ситуація.

Опорний план-конспект

1. Загальні проблеми методики викладання психології.
  - 1.1.Методика викладання навчальної дисципліни як конкретна дидактика.
  - 1.2.Методика викладання психології – інтегративна психолого-педагогічна галузь.
  - 1.3.Стратегії викладання та особливості методики викладання психології.
2. Стисла історія вітчизняної методики викладання психології.
  - 2.1.Викладання психології в межах загальнофілософських або теологічних дисциплін у перших університетах в Україні.
  - 2.2.Виокремлення психології в самостійну навчальну дисципліну в системі вищої освіти в Україні в ХІХ столітті.
  - 2.3.Розвиток методики викладання у ХХ столітті.
  - 2.4.Проблеми методики викладання психології в Україні на межі ХХ та ХХІ століть.
  - 2.5.Характеристика методики викладання психології в навчальних закладах України на початку третього тисячоліття.
3. Мета й проблеми викладання психології в загальноосвітній школі.
  - 3.1.Викладання психології в загальноосвітній школі.
  - 3.2.Урок із психології в загальноосвітній школі.
4. Мета та проблеми викладання психології в закладі вищої освіти.
  - 4.1.Психологія в різних блоках навчального плану закладів вищої освіти.
  - 4.2.Основні психологічні навчальні дисципліни в ЗВО.
5. Психологія як навчальна дисципліна.
  - 5.1.Поняття навчальної дисципліни.
  - 5.2.Проблема співвідношення науки й відповідної навчальної дисципліни.
  - 5.3.Завдання визначення змісту психологічної інформації в просвітницькій і навчальній діяльності.
6. Навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни та його основні складові.
  - 6.1.Робоча програма навчальної дисципліни.
  - 6.2.Матеріали до лекцій.
  - 6.3.Методичні вказівки й рекомендації до практичних і семінарських занять.
  - 6.4.Індивідуальні завдання.
  - 6.5.Методичні вказівки та рекомендації до самостійної роботи студентів.
  - 6.6.Пакет контрольних завдань для оцінювання рівня знань студентів.
  - 6.7.Мультимедійні презентації.

- 6.8. Ілюстративні й роздаткові матеріали.
7. Методичні особливості викладання навчальних предметів з окремих галузей психології.
- 7.1. Теоретичної психології («Історія психології», «Загальна психологія»).
- 7.2. Прикладної психології («Вікова та педагогічна психологія», «Соціальна психологія», «Медична психологія», «Юридична психологія»).
8. Методологічні, загальнопедагогічні, дидактичні, методичні принципи викладання психології.
- 8.1. Сутність, значення й рівні принципів педагогіки.
- 8.2. Методологічні принципи викладання психології.
- 8.3. Загальнопедагогічні принципи викладання психології.
- 8.4. Дидактичні принципи викладання психології.
- 8.5. Методичні принципи викладання психології.
9. Основні дидактичні категорії методики викладання психології.
- 9.1. Організаційна форма викладання.
- 9.2. Методи викладання.
- 9.3. Прийоми викладання.
- 9.4. Засоби викладання.
- 9.5. Навчальне завдання, класифікація навчальних завдань із психології (Д. Толінгерова, В. Я. Ляудіс).

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Складіть тези виступу на тему «Проблеми сучасної методики викладання психології».
3. Складіть блок-схему відповіді на запитання про історію розвитку вітчизняної методики викладання психології.
4. Розкрийте основну мету викладання психології в загальноосвітній школі.
5. Порівняйте мету та завдання викладання психології в межах циклу загальної підготовки й межах циклу професійної підготовки.
6. Якими, на ваш погляд, повинні бути матеріали до лекцій у межах навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни?

7. Що ви відповіли б на твердження, що принципи викладання – це загальні формулювання, які не стосуються реального навчального процесу? Відповідь обґрунтуйте.

8. Проаналізуйте особливості розумової діяльності студентів під час виконання різнотипних навчальних завдань із психології (за Д. Толінгеровою та В. Я. Ляудіс).

9. Складіть розгорнутий план навчальної лекції для студентів ЗВО на тему «Пам'ять» («Загальна психологія»).

10. Складіть розгорнутий план популярної лекції для батьків на тему «Підлітки? Підлітки... Підлітки!».

11. Запропонуйте тему з психологічною проблематикою для індивідуального завдання першокурсникам, які вивчають психологію в межах циклу загальної підготовки. Пропозицію обґрунтуйте.

12. Запропонуйте тему з психологічною проблематикою для індивідуального завдання студентам, які вивчають психологію в межах циклу професійної підготовки. Пропозицію обґрунтуйте.

13. Які теми курсових робіт із психології, на ваш погляд, на сьогодні є найбільш актуальними для підготовки педагогів? Відповідь обґрунтуйте.

14. Які теми курсових робіт із психології, на ваш погляд, на сьогодні є найбільш актуальними для підготовки юристів? Відповідь обґрунтуйте.

15. Які теми курсових робіт із психології, на ваш погляд, на сьогодні є найбільш актуальними для підготовки медиків? Відповідь обґрунтуйте.

Приклади тестових запитань

1. Зв'язок і взаємодія в навчально-виховному процесі викладання психології педагогічної й навчальної діяльностей у структурі методики викладання психології становлять її:

- а) предмет;
- б) об'єкт;
- в) завдання;
- г) мету.

2. Формування загальної наукової психологічної культури особистості студентів передбачається насамперед у:

- а) системі позанавчальної виховної діяльності;
- б) межах циклу загальної підготовки;
- в) системі самостійної навчальної діяльності та саморозвитку;

г) межах циклу професійної підготовки.

3. Керівні ідеї, що визначають зміст, організаційні форми й методи навчально-виховного процесу відповідно до його загальних цілей і закономірностей, потрібно розглядати як:

- а) принципи навчання;
- б) завдання навчання;
- в) мету навчання;
- г) психолого-педагогічні особливості навчання.

4. Принцип гуманістичної орієнтації освіти в методиці викладання психології належить до принципів:

- а) методологічних;
- б) загальнопедагогічних;
- в) дидактичних;
- г) методичних.

5. Навчальні завдання на перерахування й опис процесів і прийомів діяльності за класифікацією Д. Толінгерової належать до завдань, що передбачають:

- а) відтворення знань;
- б) складні розумові операції;
- в) прості розумові операції;
- г) продуктивне мислення.

Тема 13. Методи викладання психології в стратегіях традиційного й інноваційного навчання

Основні поняття: метод викладання, класифікація методів викладання, словесні методи викладання психології, наочні методи викладання психології, види наочності, практичні методи навчання психології, проблемні методи навчання психології, проблемна ситуація, способи створення проблемних ситуацій, інтерактивні методи викладання психології, правила організації інтерактивного навчання психології, класифікація інтерактивних методів, проєктне навчання: сутність, особливості організації та етапи, види навчальних проєктів у навчанні психології, інформатизація освіти, програмоване навчання, інформаційно-комунікаційні технології, функції комп'ютера у викладанні психології.

Опорний план-конспект

1. Поняття «метод викладання» та загальні підходи до їх класифікації.
  - 1.1. Поняття «метод викладання» в педагогічній психології й дидактиці.
  - 1.2. Методи викладання залежно від особливостей діяльності тих, хто навчає.
  - 1.3. Методи викладання залежно від особливостей діяльності тих, хто навчається.
  - 1.4. Традиційне та інноваційне викладання.
2. Словесні методи викладання психології.
  - 2.1. Загальні особливості словесних методів викладання.
  - 2.2. Усні методи: монологічні (розповідь, пояснення, інструктаж, лекція) та діалогічні (бесіда, дискусія).
  - 2.3. Письмові словесні методи (робота з книгою, навчальними текстами, вербальні ігри).
3. Наочні методи викладання психології.
  - 3.1. Поняття про наочність як властивість психічного образу.
  - 3.2. Види наочності: предметна, зображувальна мовленнєва.
  - 3.3. Предметні наочні методи викладання психології (натуральні об'єкти, макети й моделі, предмети культури та побуту).
  - 3.4. Зображувальні наочні методи викладання психології (художні, символічні).
  - 3.5. Мовленнєві наочні методи викладання психології (письмові, усні).
4. Практичні методи викладання психології.
  - 4.1. Загальні особливості й значення практичних методів викладання.
  - 4.2. Тренувальні практичні методи викладання психології (розв'язування задач, виконання вправ).
  - 4.3. Дослідницькі практичні методи викладання психології (демонстраційний експеримент, навчальне моделювання експерименту, науково-дослідницький експеримент).
5. Проблемні методи викладання психології.
  - 5.1. Психологічна сутність проблемної організації викладання.
  - 5.2. Проблемна ситуація як основне поняття проблемного викладання.
  - 5.3. Види проблемних ситуацій і шляхи їх створення в навчанні психології.
  - 5.4. Рівні складності проблемного навчання.
6. Інтерактивні методи викладання психології.
  - 6.1. Сутність інтерактивних методів викладання.

- 6.2.Класифікація інтерактивних методів викладання психології та правила їх організації.
- 6.3.Проектне викладання: сутність, особливості організації й етапи.
- 6.4.Види навчальних проєктів у навчанні психології.
- 7. Інформатизація викладання психології.
  - 7.1.Загальні ідеї інформатизації освіти.
  - 7.2.Функції комп'ютера у викладанні психології.
  - 7.3.Програмоване навчання: можливості та обмеження його використання в навчанні психології.
  - 7.4.Інформаційно-комунікаційні технології викладання психології.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Поясніть, чому виділяють кілька підходів до класифікації методів навчання.
3. Доведіть органічний взаємозв'язок таких понять, як методологія, метод і методика, на конкретному прикладі навчання психології в ЗВО.
4. Згадайте, які методи й прийоми навчання психологічних дисциплін у ЗВО викликали у вас інтерес і позитивні переживання, а які, навпаки, були нудні й нецікаві.
5. Як ви ставитеся до готових конспектів навчальних занять, позанавчальних заходів, розповсюджених в Інтернеті?
6. Чи згодні ви з тим, що в кожного педагога повинен бути власний «банк педагогічних методик»? Відповідь обґрунтуйте.
7. Запропонуйте дві конкретні теми навчальної бесіди або дискусії для студентів з урахуванням спеціальності їх підготовки. Пропозицію обґрунтуйте.
8. Розробіть для студентів пояснення теоретичних психологічних понять (наприклад, особистість, локус контролю, емпатія, каузальна атрибуція тощо).
9. Запропонуйте студентам тему есе з психології з урахуванням спеціальності їх підготовки. Пропозицію обґрунтуйте.
10. Запропонуйте дві психологічні задачі з урахуванням спеціальності підготовки студентів. Проаналізуйте навчальний, виховний і розвивальний потенціал використання цих задач.

11. Запропонуйте конкретну методику психологічного дослідження на практичному занятті з психології в ЗВО (з урахуванням спеціальності підготовки студентів). Проаналізуйте навчальний, виховний та розвивальний потенціал застосування цієї методики.

12. Розробіть з урахуванням спеціальності підготовки студентів проблемні ситуації різних психологічних типів. Проаналізуйте навчальний, виховний і розвивальний потенціал використання цих проблемних ситуацій.

13. Запропонуйте теми «круглого столу» для студентів ЗВО (з урахуванням спеціальності підготовки). Пропозицію обґрунтуйте.

14. Підготуйте по одному конкретному прикладу використання ігор «Криголам» та «Енерджайзер» у процесі навчання психології у вищій школі (з урахуванням спеціальності підготовки студентів).

15. Підготуйте конкретний приклад застосування рольової гри в процесі викладання психології у вищій школі (з урахуванням спеціальності підготовки студентів).

16. Підготуйте по одному конкретному прикладу використання елементів тренінгу в процесі навчання психології в ЗВО (з урахуванням спеціальності підготовки студентів).

17. Запропонуйте тему проєктної діяльності з психологічним змістом для студентів (з урахуванням спеціальності підготовки).

18. Запропонуйте з урахуванням спеціальності підготовки студентів тему й стислий сценарій рольової (ділової) гри. Проаналізуйте навчальний, виховний і розвивальний потенціал використання цієї гри.

19. Запропонуйте з урахуванням спеціальності підготовки студентів тему та стислий сценарій елементів психологічного тренінгу на занятті з психології в ЗВО. Проаналізуйте навчальний, виховний і розвивальний потенціал використання такого тренінгу.

20. На конкретному прикладі доведіть органічний зв'язок декількох методів навчання психології у вищій школі. Розкрийте навчальний, виховний та розвивальний потенціал такої інтеграції.

Приклади тестових запитань

1. Психологічною одиницею навчально-виховного процесу методисти вважають:

- а) навчальну тему;
- б) академічне заняття (урок, пару);
- в) навчальну дисципліну;
- г) навчальне завдання.

2. Де найбільш точно наведено ознаки, що описують поняття «метод викладання»:

- а) зміст навчального матеріалу, засоби наочності, система навчальних завдань;
- б) цілі використання, зміст і форма подання навчального матеріалу, характер взаємодії суб'єктів навчання;
- в) особливості діяльності здобувачів освіти, мета викладання, організаційні форми навчання;
- г) особливості діяльності педагога, мета навчання, система навчальних завдань?

3. До якої групи методів викладання психології належить демонстрація текстових таблиць:

- а) практичні, мовленнєві, письмові;
- б) наочні, мовленнєві, письмові;
- в) словесні, символічні;
- г) наочні, символічні?

4. До якої групи методів викладання психології належить демонстрація фрагментів художніх фільмів:

- а) наочні, символічні;
- б) художні, відео-;
- в) наочні, зображувальні, художні;
- г) словесні, практико-орієнтовані?

5. До якої групи методів викладання психології належить метод «Акваріум»:

- а) наочні, символічні;
- б) словесні, діалогічні, інтерактивні;
- в) словесні, ігрові, діалогічні;
- г) практичні, ігрові, пошукові?

Тема 14. Психологічна просвіта як напрямок навчання психології

Основні поняття: психічне здоров'я, психологічне здоров'я, характеристики психологічно здорової людини, акомодативний, адаптивний, креативний рівні психологічного здоров'я, психологічна культура, життєва психологічна культура, наукова психологічна культура, когнітивний, емотивний і конативний компоненти психологічної культури особистості, психологічна просвіта, зміст та напрями психологічної просвіти, рівні психологічної просвіти, засоби психологічної просвіти, самоосвітня діяльність, вікові особливості, провідна діяльність, індивідуальні особливості особистості, міжпредметні зв'язки.

Опорний план-конспект

1. Поняття психічного й психологічного здоров'я особистості.
  - 1.1. Поняття психічного та психологічного здоров'я.
  - 1.2. Характеристики психологічно здорової людини.
2. Психологічне здоров'я й фактори ризику його порушення.
  - 2.1. Акомодативний, адаптивний, креативний рівні психологічного здоров'я.
  - 2.2. Зовнішні та внутрішні чинники порушення психологічного здоров'я.
3. Сутність і види психологічної культури особистості.
  - 3.1. Поняття психологічної культури особистості.
  - 3.2. Життєва психологічна культура особистості.
  - 3.3. Наукова (загальна й професійна) психологічна культура особистості.
4. Складові психологічної культури особистості.
  - 4.1. Когнітивний компонент психологічної культури особистості.
  - 4.2. Емотивний компонент психологічної культури особистості.
  - 4.3. Конативний компонент психологічної культури особистості.
5. Психологічна просвіта як умова формування психологічної культури людини.
  - 5.1. Сутність, завдання й зміст психологічної просвіти.
  - 5.2. Поняття психологічної просвіти.
  - 5.3. Урахування вікових та індивідуальних особливостей у психологічній просвіті.
6. Напрями й форми психологічної просвіти:
  - 6.1. Рівні психологічної просвіти.
  - 6.2. Методика викладання психології – теоретична та практична основа психологічної просвіти.
  - 6.3. Зміст і напрями психологічної просвіти.

- 6.4. Засоби психологічної просвіти.
- 6.5. Самоосвітня діяльність в психологічній просвіті.
- 7. Міжпредметні зв'язки в психологічній просвіті.
  - 7.1. Міжпредметні зв'язки психологічної просвіти з гуманітарними навчальними предметами.
  - 7.2. Міжпредметні зв'язки психологічної просвіти з природничо-біологічними навчальними предметами.
  - 7.3. Міжпредметні зв'язки психологічної просвіти з фізико-математичними навчальними предметами.
- 8. Психологічна просвіта в системі роботи психологічної служби.
  - 8.1. Викладання психології в освітніх закладах.
  - 8.2. Основні й додаткові психологічні навчальні дисципліни.
  - 8.3. Просвітницька діяльність психологічної служби.
- 9. Психологічна просвіта в установах та організаціях.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення основних понять теми й порівняйте їх із визначеннями, наведеними в глосарії, енциклопедії або термінологічних словниках.
2. Складіть тези виступу на тему «Психологічна культура сучасної людини».
3. Знайдіть у художній літературі або кінофільмах приклади конкретних ситуацій, що доводять значущість психологічної культури особистості.
4. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «психічне здоров'я» та «психологічне здоров'я»?
5. Наведіть конкретні приклади життєвої психологічної культури особистості.
6. Як пов'язані когнітивний, емотивний і конативний компоненти психологічної культури особистості?
7. Проілюструйте конкретними прикладами поєднання процесів навчання, виховання й розвитку в психологічній просвіті.
8. Покажіть на кількох конкретних прикладах органічний зв'язок психологічної просвіти з іншими напрямками роботи практичного психолога в закладах просвіти.

9. Доведіть органічний зв'язок чотирьох взаємозалежних і взаємообумовлених аспектів психологічної просвіти (широкого соціального, широкого та вузького педагогічного й конкретно-професійного).

10. Як би ви оцінили стан психологічної просвіти учнів сучасних загальноосвітніх шкіл? Які могли б висловити пропозиції з цього приводу?

11. Запропонуйте тематику психологічного гуртка для старшокласників.

12. Запропонуйте принципову ідею та розробіть блок-схему психологічної стіннівки для закладу вищої освіти. Пропозицію обґрунтуйте.

13. Складіть тематичний план психологічного лекторію для студентів молодших курсів.

14. Запропонуйте стислий план проведення «Тижня психології» в закладі вищої освіти із залученням студентів різних спеціальностей, викладачів і співробітників психологічної служби ЗВО. Пропозицію обґрунтуйте.

15. Підберіть матеріал для бесіди з першокурсниками на психологічну тематику, що відповідає, на ваш погляд, їх віковим особливостям та інтересам.

Приклади тестових запитань

1. Наявність у людини певних якостей, що передбачають набуття нею корисних властивостей, які сприяють її успішній адаптації й саморозвитку, – це зміст поняття:

- а) «психологічне здоров'я»;
- б) «психічне здоров'я»;
- в) «психологічна культура»;
- г) «психічна культура».

2. Результат стихійного, некерованого нагромадження психологічної складової соціально-історичного досвіду – це:

- а) наукова психологічна культура;
- б) життєва психологічна культура;
- в) особистісна психологічна культура;
- г) несистематизована психологічна культура.

3. Уміння ефективно використовувати наявні психологічні знання в структурі психологічної культури особистості належать до компоненту:

- а) діяльнісного;
- б) когнітивного;
- в) емотивного;
- г) конативного.

4. «Психологічна просвіта – це спеціально організоване формування психологічної культури особистості як дітей, так і дорослих». Таке визначення належить до рівня психологічної просвіти:

- а) широкого соціального;
- б) широкого педагогічного;
- в) вузького педагогічного;
- г) конкретно-професійного.

5. Як співвідносяться поняття психологічна просвіта й методика викладання психології:

- а) вони тотожні;
- б) психологічна просвіта – основа методики викладання психології;
- в) методика викладання психології – основа психологічної просвіти;
- г) це незалежні поняття?

З НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Навчально-методичні матеріали до кожного з практичних занять містять, по-перше, перелік теоретичних питань, винесених на заняття й до роботи над якими повинні бути готові здобувачі освіти. А, по-друге, – стислий план роботи, що являє собою перелік навчальних завдань для закріплення, поглиблення та надання більшої практичної спрямованості наведеним теоретичним питанням. Сутність цих завдань навмисно не розкривається, тому що методика проведення практичних занять із психологічних дисциплін обов'язково передбачає виконання більшості завдань експромтом, тобто «тут і зараз».

Практичне заняття 1

Тема. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі, вищій освіті України. Психологія та педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни.

Теоретичні питання

1. Загальне уявлення про психологію й педагогіку. Об'єкт і предмет психології та педагогіки.
2. Основні етапи розвитку психології й педагогіки.
3. Взаємозв'язки психології та педагогіки. Педагогічна психологія: об'єкт, предмет, завдання.
4. Загальні основи педагогіки вищої школи: предмет, завдання, функції, місце в структурі педагогічних наук.
5. Предмет, об'єкт і завдання психології вищої школи.
6. Основні завдання педагогіки й психології вищої школи відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки».

План заняття

1. Виконання практико-орієнтованих завдань.
2. Психодіагностичне дослідження.
3. Аналіз нормативних документів.

Практичне заняття 2

Тема. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи. Психологія студентської групи.

Теоретичні питання

1. Поняття вікового періоду. Загальні психологічні особливості юнацького віку.
2. Специфічні психологічні особливості юнацтва, яке навчається у вищій школі.
3. Навчально-професійна діяльність як провідна для студентства: сутність, структура.
4. Спілкування студентства з однолітками та старшими.
5. Проблема адаптації першокурсників до навчання в ЗВО.
6. Психологічні особливості студентської групи. Соціально-психологічні явища в студентській групі та їх вплив на особистість студента.
7. Психологічні засади студентського самоврядування. Закон України «Про вищу освіту» про студентське самоврядування.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Психодіагностичні дослідження.
3. Аналіз проблемних ситуаційних завдань.

Практичне заняття 3

Тема. Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги.

Теоретичні питання

1. Аудиторні форми організації навчально-виховного процесу ЗВО. Лекція. Семінарське заняття. Практичне й лабораторне заняття.
2. Позааудиторні форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО. Консультації. Наукова робота студентів.
3. Навчальні та виробничі практики в навчально-виховному процесі ЗВО.
4. Самостійна робота студентів із навчальних дисциплін.
5. Додаткові форми навчально-виховного процесу в ЗВО.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Виконання практико-орієнтованих завдань.
3. Рольова гра.

Практичне заняття 4

Тема. Контроль, оцінювання й принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО.

Теоретичні питання

1. Контроль та оцінювання в управлінні навчальною діяльністю студента.
2. Функції контролю й оцінювання навчальної роботи. Принципи контролю та оцінювання навчальної роботи.
3. Види оцінювання та їх ефективність. Перехід від зовнішнього оцінювання до самооцінювання.
4. Проблеми ставлення студентів до контролю й оцінювання в процесі навчання.
5. Сутність поняття «академічна доброчесність». Види порушення норм академічної доброчесності викладачами та здобувачами освіти й шляхи їх попередження.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Психодіагностичні дослідження.
3. Виконання практико-орієнтованих завдань.

Практичне заняття 5

Тема. Психологія навчально-професійної діяльності студентів.

Теоретичні питання

1. Психологія навчальної діяльності (учіння): цілі та їх значущість, мотиви, навчальні дії.
2. Проблема цілей навчальної діяльності та їх особистісного сприйняття студентами.
3. Види навчальної мотивації та проблема її розвитку.

4. Види навчальних дій та їх формування в навчальному процесі.
5. Психологічні закономірності засвоєння знань, формування навичок і вмінь.
6. Психологічна сутність та умови формування вміння навчатися самостійно. Учіння як колективна діяльність.
7. Студент як суб'єкт власної навчально-професійної діяльності. Критерії ефективності учіння.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Психодіагностичні дослідження.
3. Аналіз проблемних ситуаційних завдань.

Практичне заняття 6

Тема. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога та педагогічного колективу в ЗВО.

Теоретичні питання

1. Психологія педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності.
2. Вимоги суспільства й соціальні очікування щодо особистості та діяльності педагога. Професіограма педагога.
3. Наукова діяльність викладача ЗВО як складова його педагогічного потенціалу.
4. Психологічні проблеми інноваційної діяльності в освіті.
5. Прояви професійної деформації педагога. Явище емоційного вигорання в педагогічній діяльності.
6. Педагогічний колектив як умова ефективності праці педагога.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Психодіагностичні дослідження.
3. Виконання практико-орієнтованих завдань.

Практичне заняття 7

Тема. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи й педагогічного спілкування в ЗВО.

Теоретичні питання

1. Поняття виховання. Діяльнісний підхід до виховання.
2. Традиційні та інноваційні підходи до виховання. Тенденції й принципи гуманістичного виховання.
3. Методи, засоби та форми виховання в сучасній педагогіці. Виховний потенціал навчальних дисциплін.
4. Психологічні проблеми самовиховання.
5. Поняття про педагогічне спілкування.
6. Комунікативна сторона педагогічного спілкування.
7. Інтерактивна сторона педагогічного спілкування.
8. Перцептивна сторона педагогічного спілкування.

План заняття

1. Презентація ІНДЗ «Українська література в процесі викладання психології».
2. Психодіагностичні дослідження.
3. Рольова гра.

Практичне заняття 8

Тема. Методи викладання психології в стратегіях традиційного та інноваційного навчання.

Теоретичні питання

1. Поняття про традиційне й інноваційне навчання.
2. Традиційні методи навчання (словесні, наочні, практичні) в умовах сучасного інноваційного навчання психології в ЗВО.
3. Специфіка сучасних (інтерактивних, програмованих, інформаційних тощо) методів навчання психології в ЗВО.
4. Інтеграція методів навчання психології в ЗВО

Домашнє завдання до заняття

Підготувати в електронному вигляді по 1 конкретному прикладу використання зазначеної нижче наочності у викладанні певної психологічної навчальної дисципліни в ЗВО:

- художньої зображувальної;
- художньої аудіо-;
- художньої відео-;
- символічної.

У кожному прикладі необхідно чітко визначити:

- спеціальність і курс навчання студентів;
- навчальну дисципліну;
- тему;
- організаційну форму заняття.

Крім того, варто бути готовим до презентації цього матеріалу на занятті.

План заняття

1. Презентація домашнього завдання.
2. Обговорення та оцінювання.

4 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів освіти з навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» виконується в трьох взаємозв'язаних видах. По-перше, це поточна робота над кожною темою, що передбачає опрацювання теоретичного матеріалу лекцій, підготовка до практичних занять і різноманітних контрольних заходів (тестування, екзамену). Ця робота добре знайома кожному здобувачеві вищої освіти другого (магістерського) рівня, тому не потребує додаткових коментарів. По-друге, залежно від конкретних умов навчального процесу певні питання змісту навчальної дисципліни можуть бути винесені на самостійне вивчення. Цей вид самостійної роботи поточний та ситуативний, тобто щороку може змінюватися. А третій вид самостійної роботи здобувачів освіти передбачає інтегративні завдання, що поєднують як теоретичні знання й певні практичні вміння здобувачів із загальних питань психології та педагогіки вищої освіти, так і конкретні питання методики викладання психології. Саме цей вид самостійної роботи потребує коментарів.

До інтегративних завдань для самостійного виконання з «Психології та педагогіки вищої освіти зі змістовим модулем: Методика викладання психології» належать письмові роботи та індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ). Письмові роботи передбачають написання конспектів занять із психологічних навчальних дисциплін, а ІНДЗ являє собою індивідуальну проєктну діяльність у межах колективного проєкту «Українська література в процесі викладання психології», започаткованого у 2022 році та розрахованого на декілька років. Наводимо зміст інтегративних завдань для самостійної роботи.

4.1 Письмові роботи

Завдання до письмової роботи 1

Скласти *розгорнутий конспект практичного заняття* в закладі вищої освіти з однієї з психологічних навчальних дисциплін. У структурі конспекту потрібно зазначити наведені нижче дані.

Спеціальність навчання: _____.

Курс: _____.

Навчальна дисципліна: _____.

Тема: _____.

Мета: _____.

Обладнання: _____.

План практичного заняття

1. _____.

2. _____.

3. _____.

4. _____.

Хід заняття

Подається повний текст промов викладача та всі запитання до студентів, завдання й задачі, що вони будуть виконувати, а також домашнє завдання до наступного заняття (за необхідності).

Критерії оцінювання конспекту (усього 12 балів)

1. Точність формулювання мети заняття – 2 бали.

2. Чіткість та логічність структури заняття – 2 бали.

3. Засоби активізації пізнавальної діяльності студентів – 2 бали.

4. Практична спрямованість заняття – 2 бали.

5. Доцільність практичних завдань на занятті – 2 бали.

6. Організація сумісної навчальної діяльності студентів – 2 бали.

Завдання до письмової роботи 2

Скласти розгорнутий конспект просвітницького заходу з психологічною проблематикою в закладі вищої освіти *для спеціальностей, у навчальних планах яких відсутні психологічні й педагогічні дисципліни*. У структурі конспекту потрібно зазначити наведені нижче дані.

Спеціальність навчання: _____.

Курс: _____.

Тема: _____.

Мета: _____.

Обладнання: _____.

План виховного заходу

1. _____.

2. _____.

3. _____.

4. _____.

Хід заходу

Подається повний текст промов викладача та всі запитання до студентів, завдання й задачі, що вони будуть виконувати, а також домашнє завдання до наступного заняття (за необхідності).

Критерії оцінювання конспекту (усього 12 балів)

1. Точність формулювання мети заходу – 2 бали.
2. Чіткість і логічність структури заходу – 2 бали.
3. Доцільність вибору й точність викладання наукового змісту – 2 бали.
4. Засоби активізації пізнавальної діяльності студентів – 2 бали.
5. Практична спрямованість заходу – 2 бали.
6. Організація сумісної діяльності студентів – 2 бали.

Стислі методичні рекомендації до написання письмових робіт (конспектів занять із психології)

Конспект будь-якого навчального або навчально-виховного заняття – «альфа» та «омега» діяльності педагога й запорука її успішності. Докладний, розгорнутий конспект дасть змогу провести заняття максимально результативно, заощадити час і швидше досягти поставлених цілей. А чітко вибудована структура заняття допомагає педагогові ефективно організовувати пізнавальну діяльність аудиторії.

Зміст конспектів буде дуже різним залежно від предмета, теми й завдань, особливостей аудиторії. Проте основні елементи грамотного конспекту завжди однакові. Це повинні бути такі елементи.

1. **Тема.** Називається тема конкретного заняття, що найчастіше є частиною більш широкої навчальної теми. Водночас дуже бажано, особливо в психологічній просвіті, щоб тема формулювалася НЕ «сухо» та академічно, а з орієнтацією на активізацію інтересу слухачів.

2. **Цілі заняття.** Сучасна методика не вимагає чіткого поділу цілей на навчальні, виховні й розвивальні. Але педагогам-початківцям зручніше користуватися старим перевіреним способом і формулювати цілі заняття за трьома позиціями:

- 1) **навчальні цілі**, пов'язані з оволодінням науковими психологічними уявленнями або поняттями, формуванням навичок. Це можуть бути такі цілі, як:

– дати уявлення про ...;

- узагальнити й систематизувати знання про ... ;
- ознайомити з поняттям, правилом, фактами, законом;
- виробити навички тощо;

2) **виховні цілі**, орієнтовані на формування в слухачів цінних якостей особистості (почуття патріотизму, гуманності, працьовитості, поваги до інших, естетичного смаку, етичних норм та ін.);

3) **розвивальні цілі**, спрямовані на стимулювання різноманітних психічних процесів: пізнавальних, емоційних, вольових. Це може бути ціль розвивати в слухачів пам'ять, фантазію, мислення, пізнавальне вміння, волю, самостійність, комунікативність тощо.

3. **Вид і форма заняття.** Це можуть бути різноманітні форми уроку (ознайомлення з новим матеріалом, закріплення вивченого, застосування нових знань і вмінь на практиці, узагальнення й систематизація знань, контрольний урок, інтегрований урок) або (для дорослої аудиторії) лекції, семінари, семінари-тренінги, практикуми, тематичні диспути або конференції тощо.

4. **Обладнання.** Зазначають усе, що використовуватиме педагог упродовж заняття. Це мультимедійні презентації, репродукції картин, аудіо- та відеоматеріали, наочні й роздаткові матеріали, елементи костюмів тощо.

5. **План заняття.** Стисло наводять етапи заняття з кількістю хвилин, що на нього відведено. Наприклад: 1) гра-знайомство – 3 хв; 2) перегляд відеофрагменту – 5 хв і т. д.

6. **Хід заняття.** Повністю та детально розписується ВСЕ, що говорить педагог і роблять слухачі. За необхідності можна передбачити й описати можливі відповіді та реакції слухачів. Якщо на занятті планується проведення психодіагностичних методик, то тексти стандартних методик приводити не потрібно, досить дати на них точне літературне посилання. Популярні, «журнальні» або авторські методики необхідно наводити повністю. Хід заняття повинен максимально відповідати вимогам методики викладання психології та психологічної просвіти відповідної вікової чи професійної аудиторії.

Додаткові рекомендації. Пам'ятайте, що кожне заняття повинно містити «родзинку». Це може бути цікавий факт, нестандартне завдання, незвичайна форма подання матеріалу, інтригуючий епіграф – те, що буде сприяти зацікавленості аудиторії.

4.2 Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Українська література в процесі викладання психології

Завдання до ІНДЗ: дослідити можливості створення міжпредметних зв'язків психології з класичною й сучасною українською літературою та навести конкретні приклади використання літературного матеріалу у викладанні психології за вибраною темою.

Орієнтовні теми

1. Потреби особистості й шляхи їх розвитку.
2. Життєві цінності особистості та їх становлення.
3. Мрії й ідеали особистості.
4. Переконавання особистості, їх види та формування.
5. Інтереси особистості, їх види й формування.
6. Самооцінка особистості та її розвиток.
7. Рівень домагань і самоповага особистості.
8. Особливості й динаміка ігрової діяльності.
9. Особливості та динаміка навчальної діяльності.
10. Формування навичок і вмінь у діяльності.
11. Спілкування як інформаційний та емоційний обмін.
12. Спілкування як взаємодія.
13. Спілкування як пізнання людьми одна одної.
14. Спілкування дітей із дорослими.
15. Спілкування дітей з однолітками.
16. Особливості й функції педагогічного спілкування.
17. Процеси інтеграції в групах.
18. Процеси диференціації в групах.
19. Особистість в умовах «тиску групи».
20. Види уваги, їх прояви.
21. Властивості уваги, їх прояви.
22. Види пам'яті, їх суть, співвідношення та розвиток.
23. Процеси пам'яті, їх суть і розвиток.
24. Сутність та особливості розумових операцій.
25. Види мислення, їх суть, співвідношення, етапи й фактори формування.
26. Поняття, їх види, умови та етапи формування.
27. Індивідуальні особливості мислення й критерії розумового розвитку.
28. Види уваги, їх сутність і розвиток.

29. Вищі почуття, їх суть та фактори розвитку.
30. Емоційні якості особистості, їх формування й прояви.
31. Основні якості волі та їх формування.
32. Вольові якості особистості та їх розвиток.
33. Темперамент, його сутність, прояви й урахування.
34. Сутність, прояви та формування основних рис характеру.
35. Здібності, їх суть, рівні розвитку та умови формування.
36. Особливості ставлення учнів до школи.
37. Психологічні проблеми підготовки дітей до навчання в школі.
38. Психологічні основи формування в школярів уміння учитися.
39. Психологічні основи профорієнтації.
40. Психологічні проблеми педагогічної діяльності.

Критерії оцінювання (10 балів):

3 бали – повнота, точність і наукова обґрунтованість визначеного міжпредметного зв'язку;

3 бали – виразність наведеного прикладу й методична доцільність його використання;

2 бали – якість виступу;

2 бали – якість презентації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Виноградова В. Є., Юрченко В. І. Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2020. 296 с.
2. Джеджула О. М. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Вінниця : Вид-во ВНАУ, 2020. 208 с.
3. Нагаєв В. М. Педагогіка вищої освіти : навчальний посібник. Харків : Стильна типографія, 2019. 267 с.
4. Прищак М. Д., Залюбівська О. Б. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі : курс лекцій. Вінниця : Вид-во ВНТУ, 2019. 150 с.
5. Головенкін В. П. Педагогіка вищої освіти : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
6. Тарасова Т. Б. Методика навчання психології у вищій школі : навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. 361 с.

Допоміжна література

7. Актуальні проблеми розвитку вищої освіти : навчально-методичний посібник / Т. Завгородня та ін. ; за заг. ред. В. Стинської, Л. Прокопів. Івано-Франківськ : ПНУ ім. Василя Стефаника, 2021. 430 с.
8. Балашов Е. М. Психологічні особливості рефлексії в навчальній діяльності студентів. *Актуальні проблеми психології* : Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Том XIV: Методологія і теорія психології. 2018. Вип. 1. С. 26–44.
9. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія / С. Калашнікова та ін. ; за наук. ред. С. Калашнікової. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 255 с.
10. Гуляс І. А. Методика викладання психології. Київ : Людмила, 2018. 403 с.
11. Кремень В. Г. Університетська мережа в Україні: необхідність модернізації. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5 (1) С. 1–4. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/344>.
12. Максименко С. Д. Психологічні детермінанти цифровізації освіти в Україні. *Вісник НАПН України*. 2022. № 4 (2) С. 1–7. URL:

<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/324/384>.

13. Митник О. Я. Побудова розвивального освітнього середовища у процесі електронного навчання у ЗВО. *Психологічний журнал*. 2022. № 8. С. 56–62.

14. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої освіти : підручник. 3-є вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2011. 360 с.

15. Психологія вищої освіти : підручник / О. І. Власова, В. А. Семиченко, С. Ю. Пащенко, Я. Г. Невідома. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 405 с.

16. Стражнікова І. В. Педагогіка вищої освіти : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Вид-во НАІР, 2018. 120 с.

17. Тарасова Т. Б. До проблеми спілкування студентів першого курсу закладу вищої освіти. *Габітус* : науковий журнал. 2020. № 20. С. 272–279.

18. Тарасова Т. Б. Особливості емоційної сфери студентів першого курсу закладу вищої освіти. *Габітус* : науковий журнал. 2022. № 33. С. 164–169.

19. Тарасова Т. Б. Проблеми викладання психології як навчальної дисципліни за вибором з циклу загальної підготовки фахівців у вищій школі. *Габітус* : науковий журнал. 2022. № 42. С. 101–107.

20. Тарасова Т. Б. Психологічна просвіта : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2013. 462 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

21. Загальні основи педагогіки вищої освіти. URL: https://pidru4niki.com/14170120/pedagogika/zagalni_osnovi_pedagogiki_vischoyi_shkoli.

22. Теорія і методика викладання у вищій школі : конспект лекцій. URL: https://cpsm.kpi.ua/Doc/pvsh_lek_phd.pdf.

23. Загальні засади педагогіки і психології вищої освіти. URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/news2021/NMKPED/PEDAGOGIKAPSIHOLOGIYAVH/UK%20.pdf>.

24. A Psychologists Survival Guide to Graduate School. URL: <https://www.ualberta.ca/media-library/ualberta/students/university-wellness-services/ccs/handouts/english/psychologists-survival-guide-to-graduate-school.pdf>.

25. 10 Great Reasons to Earn a Psychology Degree. URL: <https://www.verywellmind.com/reasons-to-earn-a-psychology-degree-2795621>.

ДОДАТОК А

(обов'язковий)

Ключ правильних відповідей на приклади тестових запитань до тем

Тема	№ запитання				
	1	2	3	4	5
Тема 1. Психологія та педагогіка в сучасному освітньому просторі, вищій освіті України	г)	в)	в)	а)	в)
Тема 2. Психологія й педагогіка вищої освіти, методика викладання психології як галузі наукових знань і навчальної дисципліни	б)	а)	в)	а)	г)
Тема 3. Загальна психологічна характеристика студентства як соціально-вікової групи	г)	б)	в)	г)	б)
Тема 4. Психологія студентської групи	в)	в)	б)	а)	а)
Тема 5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою	б)	в)	а)	в)	в)
Тема 6. Психологія сучасного навчально-виховного процесу в ЗВО та дидактика вищої освіти	а)	б)	в)	б)	в)
Тема 7. Форми організації навчально-виховного процесу в ЗВО: психолого-педагогічна сутність і вимоги	а)	б)	а)	б)	в)
Тема 8. Контроль, оцінювання та принципи академічної доброчесності в навчально-виховному процесі ЗВО	г)	г)	в)	в)	в)
Тема 9. Психологія навчально-професійної діяльності студентів	в)	б)	а)	г)	а)
Тема 10. Психологія педагогічної діяльності, особистості педагога й педагогічного колективу в ЗВО	в)	а)	б)	а)	а)

Продовження додатка А

Тема 11. Психолого-педагогічні проблеми виховної роботи та педагогічного спілкування в ЗВО	в)	г)	а)	а)	г)
Тема 12. Загальні основи методики викладання психології	б)	б)	а)	б)	в)
Тема 13. Методи викладання психології в стратегіях традиційного й інноваційного навчання	а)	б)	б)	в)	б)
Тема 14. Психологічна просвіта як напрямок викладання психології та професійної діяльності психолога	а)	б)	б)	б)	в)

ДОДАТОК Б

(обов'язковий)

Орієнтовна схема психолого-педагогічного аналізу навчального заняття в закладі вищої освіти

1. Загальна характеристика заняття.
  - 1.1. Факультет.
  - 1.2. Тема.
  - 1.3. Структура заняття.
  - 1.4. Психологічна характеристика змісту заняття.
  - 1.5. Загальна стратегія організації навчання.
2. Характеристика діяльності викладача.
  - 2.1. Організація пізнавальної діяльності студентів.
    - 2.1.1. Організація уваги.
    - 2.1.2. Організація сприймання.
    - 2.1.3. Активізація пам'яті та її розвиток.
    - 2.1.4. Активізація мислення й уяви.
    - 2.1.5. Вплив на формування навчальної діяльності студентів.
  - 2.2. Мова викладача.
    - 2.2.1. Особливості змісту мови.
    - 2.2.2. Особливості форми мови.
  - 2.3. Організація зворотного зв'язку.
    - 2.3.1. Зміст зворотного зв'язку.
    - 2.3.2. Засоби одержання зворотної інформації.
    - 2.3.3. Реакція викладача на зворотну інформацію.
  - 2.4. Особистість викладача як педагогічний фактор.
    - 2.4.1. Прояви ставлення викладача до питань, що розглядаються.
    - 2.4.2. Загальний емоційний тон заняття.
    - 2.4.3. Характеристика невербальних засобів спілкування викладача.
3. Характеристика діяльності студентів.
  - 3.1. Особливості пізнавальної діяльності студентів.
  - 3.2. Зміст і форми взаємодії з викладачем.
  - 3.3. Прояви ставлення студентів до заняття.
  - 3.4. Взаємодія з однокурсниками під час заняття.
4. Загальні висновки про психолого-педагогічні особливості й результати заняття.

Електронне навчальне видання

Тарасова Тетяна Борисівна

**ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА
ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ ЗМІСТОВИМ МОДУЛЕМ:
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ**

Навчально-методичний посібник

Редактор О. В. Федяй

Комп'ютерне верстання Т. Б. Тарасової

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 10,11. Обл.-вид. арк. 6,17.

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.